

Verklaring van den zin en de beteekenis der bij het behandelen van staatkundige vraagstukken veel gebezigde magtspreuken en stopwoorden

<https://hdl.handle.net/1874/236466>

Vak 158

mm
13 kgz
ERKLARING

Vak 158

13

VAN DEN ZIN EN DE BETEKENIS

DER BIJ HET BEHANDELEN VAN STAATKUNDIGE

VRAAGSTUKKEN VEEL GEBEZIGDE

MAGTSPREUKEN EN STOPWOORDEN.

TEN DIENSTE DER

NEDERLANDSCHE DAGBLADLEZERS VAN ONZEN TIJD BEWERKT

DOOR

Dr. D. J. W. Daamen.

Nieuwe Druk.

13

NBOSCH. — AMSTERDAM.

HENR' DOGAERTS, opvolger van P. N. VERHOEVEN,

Drukker en Boekhandelaar van Z. H. Paus Pius IX.

1870.

1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

VOORWOORD.

Bij het steeds toenemend gebruik van Magtspreuken en Stopwoorden, die dagelijks bij de vleet in de zoogenaamde „liberale” dagbladen van geheel Europa te vinden zijn, en waarvan de eigenlijke beteekenis aan een groot deel van het Couranten-lezend publiek onbekend is, heeft zich de behoefte geopenbaard aan eene verklaring dier geheimzinnige woorden en uitdrukkingen. Op verschillende wijzen, doch steeds met hetzelfde doel, heeft men in het buitenland reeds getracht aan die behoefte te gemoet te komen en de opregte, waarheidlievende dagbladlezer, die niet gaarne blindelings alles nuttigt wat hem door het meerendeel der journalisten dagelijks wordt opgedischt, is dáár tamelijk goed in de gelegenheid om waarheid en schijn van elkander te leeren onderscheiden. Ook in ons Vaderland verkrijgen dergelijke magtwoorden en volzinnen meer en meer burgerrecht, doch tot dusverre ontbreekt

het aan eene verklaring, die er ons den zin en de beteekenis van leert kennen. Om ook den Nederlandschen dagbladlezer de gelegenheid te geven van in dit opzigt onderscheid te kunnen maken, heb ik eenige vrije oogenblikken besteed aan de zamenstelling van een boekje, dat in alphabetische orde eene verklaring der meest gebezigde Magtspreuken en Stopcoorden bevat.

De onbekende doch veel begaafde schrijver van een dergelijk werkje, dat kortelings in Duitschland het licht zag, heeft op veel plaatsen zoo meesterlijk den spijker op den kop geslagen, dat ik niet geëarzeld heb van zijn arbeid bij de bewerking van dit boekje partij te trekken en velen zijner denkbeelden over te nemen.

Moge deze arbeid, hoe eenvoudig en gering ook, bijdragen tot eene juistere kennis van waarheid en verdichting, van regt en onregt; tot vermeerdering van den eerbied voor regt en wet, en tot versterking van den band van liefde en gehechtheid, die Vorst en Volk aan elkander verbindt en als de levens-ader onzer nationaliteit moet beschouwd worden.

Dr. Dn.

DOORNENBURG,

Dec. 1862.

INLEIDING.

Wij leven, zoo als bekend is, in de eeuw der *verlichting* en der *Surrogaten*. Krachtens de eerste, moet langzamerhand alles wijken, wat dusverre als *echt*, *regt* en *waar* werd beschouwd, terwijl de surrogaten of de denkbeelden, die men er voor in de plaats wil schuiven, er toe bestemd zijn, de daardoor ontstane gapingen aan te vullen. Als het met den „vooruitgang” in beide betrekkingen nog verder een tijdlang aldus gaat, dan behoeft er geen wijn, geene hop en geen koren meer te groeijen, de koe behoeft geen melk meer te geven, de suiker- en koffij-plantaadjen kunnen in exercitie-pleinen veranderd worden, ja zelfs de steen en het hout maar vooral alle edele metalen worden overtollig. — Indien de taal de uitdrukking van het leven des geestes, des volks, welk haar spreekt, moet zijn, dan mag ook zij natuurlijk niet ten achteren blijven, en men moet haar het regt doen wedervaren, dat zij deze hare roeping volkomen indachtig is geweest. Naar mate de denkbeelden veranderd

zijn en zich omgekeerd hebben, zijn er ook nieuwe woorden ontstaan, of ten minste de oude hebben nieuwe beteekenissen aangenomen. Daar echter, zoo als iedereen weet, de dagbladen aan het hoofd der verlichting optreden, zoo betaamt het, gelijk van zelf spreekt, ook in de eerste plaats aan hen, voor de daardoor noodzakelijk geworden hervorming der taal zorg te dragen. Natuurlijk betreft dit slechts de *liberale* dagbladen — het woord „liberaal” niet in den oorspronkelijken, maar in den nieuw modischen, omgekeerden zin genomen, waarvan zich de geëerde lezer in de volgende woordenlijst nadere kennis kan verschaffen. Alle andere dagbladen, welke in dien zin niet „liberaal” zijn, hebben met de „verlichting” en wat daarmee in verband staat, slechts omtrent zooveel te doen, als de domper met het licht. Ten gevolge der verduisterende werking dezer soort van organen, waarbij nog de geheime aanslagen der Ultramontanen komen, ook wel hier en daar wegens gebrek aan den vereischten natuurlijken aanleg, is er nog een tamelijk getal reactionairen (zie ook dat woord), welke van die vooruitgangs-verlichting volstrekt niet willen weten, en het liever bij het oude overgeleverde willen laten berusten.

Het meest doet zich zulk eene teruggaande neiging in het *materieele* gebied opmerken; zelfs is er in het „vrije” Engeland een bijzonder genootschap, met eene zoogenaamde analytische commissie aan het hoofd, tot stand gekomen, met het doel om alle pogingen tot vooruitgang in het stuk der menschelijke voedingsmiddelen tegen te werken! Volgens een onlangs door deze commissie openbaar gemaakt uitvoerig berigt, is het haar met behulp

harer weegschalen, microscopen en reägentiën gelukt, de fabelachtigste resultaten der van de oude gildeklusters bevrijde, in den glans der moderne verlichting wandelende industrie op het gebied der surrogaten te constateren, zoodat het ten gevolge daarvan weldra, slechts aan uitgeleerde scheikundigen nog mogelijk zal zijn, hun reactionairen lust naar brood, wijn, bier, melk, kaneel, thee, koffij, tabak, ossen-, kalfs-, schapen-, hoendervleesch en wat van dien aard meer is, in den *ouden* zin dezer woorden te bevredigen. Zelfs zijn er voor de surrogaten reeds weder ondersurrogaten uitgevonden! Desnietteenstaande erkennen de achtergeblevene aanhangers der keuken hunner vaders, naar men verneemt, het dankbaar, dat hun ten minste eenige onderscheidingsteekens aan de hand zijn gedaan, waarnaar zij zich nu en dan, voor zooveel het noodig is, kunnen oriënteren. Zoo als in het gebied der kookkunst en der lekkernijen (culinarisch-gastronomisch) zoo is er ook in het zedelijk-godsdienstig (moralistisch-religieus) gebied nog een aanzienlijk aantal duisterlingen, die maar niet mede vooruit willen, maar de oude wijze vasthouden, en nog, zooals wij boven reeds zeiden, altijd met de oude taal, de oude opvattingen verbinden; die halsstarvig volhouden, het traditionele onderscheid tusschen regt en onregt, tusschen goed en kwaad, waarheid en logen niet te willen loslaten. Wat zou nu wel het geval zijn, indien dezulken tot nut en voordeel, de menigvuldige in ons vaderland reeds bestaande genootschappen nog met een vermeerderden, 'twelk het zich ten taak stelde, langzame verandering of vermenging der oude denkbeelden en woorden door het moderne liberalismus te bewerken? Terwijl wij

de vraag stellen, gevoelen wij zoo goed als iemand het voelen kan, dat eene dergelijke „analytische commissie” een nog veel moeilijker vraagstuk zou hebben op te lossen, als genoemde engelsche, vermits met betrekking tot de geestelijke voedingsmiddelen, met weegschalen, distilleerflesschen, microscopen en reagentiën, niets kan worden uitgevoerd. Voorloopig weten wij, opregt gesproken, der bedoelde commissie geene andere geheele zekere werktuigen tot hunne operatiën aan de hand te doen, dan het gewone huisbakken menschenverstand en — dat toch de verlichte lezer niet al te zeer schrikke! — den catechismus. Nog iets anders kunnen wij echter toch ook aanraden, hetwelk op zich zelve alleen reeds toereikende is, de *wetenschap* namelijk. Dit hulpmiddel is echter zeer zeldzaam en zeer moeilijk te verkrijgen, wijl het juist datgene niet is, wat de tegenwoordige „wereldgeest” onder dat woord verstaat. Wij bedoelen integendeel die geleerdheid van den echten stempel, welke de dingen en verschijningen in alle rigtingen grondig onderzoekt, en den grootsten afkeer heeft van hetgeen de z. g. *moderne* wetenschap het meest karakteriseert: de spillebeenige zelfbehagelijke phraseologie namelijk, en het koordedansen op een zelf uitgedacht stelsel.

Wijl de handhaving der gezondheidspolitie doorgaans als een der menigvuldige hooge regten van den Staat wordt beschouwd en vermits de onderhouding der zedelijke gezondheid eens volks niet minder gewichtig behoorde te zijn, dan die der physische, zoo is voorzeker niets natuurlijker, dan dat men van de regeringen de benoeming van commissiën verwacht, die ook tot het laatste doeleinde

werkzaam zijn. Doch zoo als de zaken tegenwoordig staan, zal de vervulling van zulk een wensch nog wel wat al te lang op zich moeten laten wachten. Volgens de heerschende theorie moeten namelijk de regeringen zich onbepaald naar het gevoelen der, zoo mogelijk door algemeene stemmingen te verkrijgen meerderheid, of, zoo als de kunstuitdrukking luidt, naar de „openbare meening” voegen; de openbare meening echter staat onder de heerschappij der „liberale” dagbladen, en deze zullen uit voorzorg de hier voorgestelde commissie even zoo min bevorderlijk zijn, als de victualiënhandelaars te Londen de analytische aldaar.

De oprigting van het *Bureau de l'esprit public* te Parijs en van het analoge *centraal drukpersbureau* te Berlijn bewijst dan ook reeds feitelijk dat, wanneer eenmaal van regeringswege commissiën, de volksverlichting ten doel hebbende, worden ingesteld, deze in den russischen, of eigenlijk in den „liberalen” zin des woords, geenszins in den onzen verstaan worden.

Onder de aldus bestaande omstandigheden blijft dus niets meer over dan de toevlugt tot het regt van vereeniging. Diegenen, welke gelooven, dat het van belang is, om al datgene naauwkeuriger te bewaken, wat in de vooruitgangskeuken van het liberalismus gezoden of gebraden en in zijne kelders gebrouwd wordt, mogen te zamen komen, en mannen van hun vertrouwen met deze taak belasten! Raadzaam zou het welligt zijn, daarbij ook op eenige befaamde liberale journalisten, welke de handgrepen in de praxis naauwkeurig hebben leeren kennen, te letten, en hen door hooge bezol-

digingen te winnen. Vooreerst zou dan de commissie onzes inziens, op dezelfde wijze behooren te werk te gaan, als die van Londen. Even gelijk deze van tijd tot tijd de meestgebruikelijke consumtie-artikelen onder het vergrootglas genomen, en ontdekt heeft, dat hetgene den consumenten als brood verkocht werd, werkelijk uit een mengsel van aardappelen, aluin, wilde kastanjes, beenderenmeel, krijt, gips en eene kleine dosis tarwemeel bestond, of dat de zoogenaamde koffij niets anders was dan cichorei, doormengd met gebrande erwten, boonen, wortels en dennenhouten zaagmeel, dat de kaneel uit fijn gemalen hout van sigarenkisten, de melk uit verdunde kalfshersenen was gefabriceerd enz., alzoo zou zich onze commissie in de noodzakelijkheid zien, om de eene liberale couranten-phrase na de andere, in hare werkelijke oorspronkelijke bestanddeelen op te lossen en de laatste periodiek in alphabetische orde, ter kennis harer committenten te brengen. Langs dien weg zou er alsdan langzamerhand een lexicon ontstaan, hetwelk dat der Parijsche academie, als zijnde enkel naar de vorm-zuiverheid der Fransche taal berekend, aanvullend ter zijde trad. Schrijver dezes is natuurlijk vast overtuigd, dat zijne gedachte eene gelukkige is; hij weet echter ook uit onderzanding, dat met gedachten alleen zeer weinig wordt uitgevoerd, dat het vooral en in de eerste plaats om de *daad* te doen is. Om dus niet in den reuk eens gewonen plannenmakers te komen, heeft hij door eene proeve getracht, ten minste de uitvoerbaarheid zijner gedachte te bewijzen, welke hij met gepaste ootmoedigheid aan de wensche-lijk weldra in 't leven tredende commissie tot een

gunstig onderzoek en uitbreiding hierbij de vrijheid neemt aan te bieden, terwijl hij deze inleiding besluit met de 64e *Maxime* van den Hertog DE LA ROCHEFAUCOULD: *La vérité ne fait pas autant de bien dans le monde que ses apparences y font de mal.* (De waarheid sticht niet zooveel goed op de wereld, als haar schijn kwaad te weeg brengt.)!

Annexie, diplomatisch-journalistisch kunstwoord voor *roof van landen*, welke laatste uitdrukking voor beschaafde ooren te ruw klinkt. Wanneer eenmaal, wat bij den onbedwingbaren drang naar vooruitgang van onzen tijd, onmogelijk lang meer kan uitblijven, onze liberale dagbladen correspondenten bij de menschenetende volksstammen hebben, dan zullen deze ongetwijfeld, volgens analogie, voor *Annexie* het woord: *menschenassimilatie* vormen, hetwelk dan zeker weldra het burgerregt in onze taal zal bekomen. Het onderhavige woord heeft voor het overige nog eene *uitgebreider* beteekenis, vermits men het op landen toepasselijk maakt, die men nog rooven *wil*. Zoo is b. v. Rome reeds officieel aan Piëmont geannexeerd, ofschoon de Paus het thans (half December 1862) nog in bezit heeft en het eerst door den Keizer der Franschen moet worden ingeruild.

Bedorven toestand noemt het liberalismus al datgene, wat niet naar zijne leest geschoeid of naar zijn model gesneden is. Wanneer b. v. eene stad nog geen fabriek-proletariaat bezit, wanneer

een volk nog naar de stem zijner priesters hoort, wanneer de menschen hunne beschaving nog liever in de kerk en in de school, dan in den schouwburg en in ligtzinnige feuilletons zoeken, dan zijn zij „bedorven” of met andere woorden: zij staan niet op de hoogte van den tijd. De Kerkelijke Staat is „bedorven” wjl de Paus zich door journalisten, advokaten en kamerredenaars de wet niet wil laten voorschrijven. Geheel bijzonder „bedorven” was echter Napels, zoo lang aldaar, in weerwil aller buitenlandsche pogingen, geen opstand wilde uitbarsten, en noch MURAT noch GARIBALDI als „bevrijders” ingeroepen werden. Zelfs had de overledene Koning van Napels het in de bedorvenheid zoo ver gebragt, liever aan de gezanten van Engeland en Frankrijk hunne passen uit te reiken, dan van hen lessen te ontvangen, over de wijze hoe hij zijn land moest regeren, om revolutiën te vermijden. Naauwelijks waren de Heeren te huis gekomen, of, zoo als bekend is, sloegen de lichte laaije vlammen der revolutie over Britsch-Indië, het honderd-millioenen rijk heen, zoodat zij naauwelijks door de „huurlingen” harer Grootbrittanische Majesteit konden beteugeld worden, en te Parijs sprongen de Orsinische handgranaten, onder het keizerlijke rijtuig. Dit alles deed echter niets ter zake; — Napels was en bleef „bedorven” zoo lang het door zijn wettigen vorst geregeerd werd.

Nadat eindelijk de troon door omkoopning en ver-
raad omvergeworpen was, hield de bedorvenheid
spoedig op. Eene „volksstemming” openbaarde den
„nationalen wil”, welken spoedig de hooge bestem-
ming ten deel viel, om door moorden, blakeren, brand-
stichten, gevangennemen en verbannen, de overmagt
van Piëmont tegen het Napolitaansche volk te doen
gelden. In de journalistische kunsttaal heet dit:
Napels „bevredigen.”— Zie dit laatste woord.

Beschaving bezitten al degenen, welke van de
„overgeërfde religieuse vooroordeelen” zich hebben
losgemaakt, gewoon zijn een liberaal dagblad, en
wel *enkel* een zoodanig te lezen, en bij eene lees-
bibliotheek geabonneerd zijn. Gezamenlijk heeten
deze lieden „de beschaafde wereld;” zij heeft na-
tuurlijk bij voorkeur haren zetel in de hoofdsteden,
waar zij dan des avonds de schouwburgen vult en
vooral de toover-operas bijwoont, welke zij zich niet
vermoeit of verveelt eenige honderde malen te ap-
plaudiseren.

Bevredigen een land — heet tegenwoordig
vooral met betrekking tot Napels, zooveel als alle
inwoners er van ombrengen, welke zich tegen de
revolutie en tegen de vreemde indringers verzetten,
de door dezulken bewoonde plaatsen in asch leg-
gen, plunderen, al die mishagen in kerkers slui-
ten of verbannen; vernieling der conservatieve druk-
persen door het aanghitste gepeupel, en wat van

dien aard meer is. Toen de wettige koning FERDINAND II op de tegen hem opgerigte barrikaden vuur liet geven, werd hij door het liberale Europa als *Re bomba* in den ban verklaard; zulk een gewelddadig mensch, zeide men, was in de verlichte negentiende eeuw niet te dulden. Gelijktijdig werden er over het lot van den pseudo-martelaar POËRIO zoo vele liberale tranen vergoten, dat reeds daarom over de Pinelli-Cialdinische moordtooneelen en brandstichtingen niet meer kon geweend worden. In dergelijke beteekenis wordt dit woord voor het overige ook elders gebruikt, vooral daar, waar de *vreedzame* middelen der revolutie niet toereikende zijn, om er een land aan dienstbaar te maken.

Beweging, de voortrap tot de verheffing (zie dat art.) of den opstand. Zoodra het te doen is, om een opstand uit te lokken, laten de correspondenten van het bedoelde land, of liever *voor* het bedoelde land zich eerst eenige woorden over „bedenkelijke teekens, sporen van blijkbare spanning, opgewonden gemoedsstemming,” enz. ontval-
len, ten einde de gemoederen tot verdere stappen voor te bereiden. Daarmede is dan ook tevens het sein voor het „volk” gegeven, om door allerlei manifestatiën en andere middelen (b. v. plakkatens, straat- en schouwburgruinoeren enz.) de waakzaamheid en energie der regering op de proef te stellen. Toont deze zich door het afzetten van mishaa-

gende ambtenaren, of andere door de „volksstem” geëischte concessiën in den waren zin des woords verzoenlijk, dan is het volk „rijp” tot den opstand, en er behoeven dan nog slechts zekere omstandigheden bij te komen, om de „bevrijding” in de reeks der „volbragte feiten” te kunnen opnemen, nadat vooraf nog eene algemeene volksstemming onder de gewapende bescherming der „bevrijders” ten tooneele is gevoerd.

Het woord *beweging* heeft ook nog het bijzondere voorregt der meest mogelijke onbepaaldheid, het zal steeds zwaar te bewijzen zijn, dat er ergens *geene* beweging plaats heeft; waarom dan ook geenerlei verbetering iets kan afdoen.

Bewustzijn. — Zie **Overtuiging.**

Bijgeloof noemt de liberale sterke geest al datgene wat men tot dusverre in het denkbeeld van „godsdienst” gewoon was te vereenigen. Volgens hem is de ware, echte godsdienst slechts eene soort van poëtisch gevoel, dat men veel zekerder en doelmatiger in zich opwekt door het lezen van een „geestigen” roman, dan door het bezoeken der kerken. Met de „priesterreligie” hebben de wetenschappen en de geest niets gemeens; zij staan integendeel in regtstreeksche tegenspraak tot elkan- der. — Alzoo geene inspiratie, geene wonderen, geen zondenval, geene verlossing; — slechts op de bouwvallen aller dogmatische theologie kan dan ook

de „vrede onder de gezindheden” hersteld worden. De Origenessen, de Augustinussen, de Bossuets hebben met al hun genie een „sedert lang overwonnen standpunt” ingenomen; men behoeft dus even zoo min notitie van hen te nemen, als van den bijbel of den catechismus. De „denkende geest des menschen” is sedert lang boven dat alles verheven, hoe weinig hij zich ook ooit eene duidelijke voorstelling daarvan heeft kunnen maken. Daarenboven is het ook hoogst ongepast en tijdverslindend, om zich met zulke dingen nader bezig te houden, daar het buitendien aan den best geëmancipeerde lastig genoeg valt, om zich van den druk der „verouderde”, met de moedermelk ingezogene „vooroordeelen” te bevrijden. Op grond van het laatste is het dan ook, volgens de liberale geloofsbelijdenis, de hoogste plicht van den Staat, om zijn geheele gewigt tegen het „bijgeloof” in de weegschaal te werpen en te dien einde aan de ouders het regt der ontwikkeling en opvoeding hunner kinderen te ontnemen; geene sekten en het allerminst orde-scholen te dulden, de geestelijkheid in de meest mogelijke afhankelijkheid te houden, de werkzaamheid der Kerk steeds meer en meer te beperken, alles natuurlijk in het belang — der vrijheid, en in den naam der onbeperkte concurrentie. In de bovenstaande ontwikkelde beteekenis, is overigens het woord „bijgeloof” reeds lang in

zwang. Zoo schreef o. a. de tot de sleepdragers van VOLTAIRE behorende atheïst D'ARGENS aan FREDERIK II: „Ik werk aan een boek dat ten doel heeft, om het bijgeloof, waaraan men den naam van *religie* gegeven heeft, voor altijd te vernietigen.” Het is waar, dezelfde D'ARGENS maakte geene zwarigheid, om later den zevenjarigen oorlog, op eene emphatische wijze, als een „religie-oorlog” ter bescherming van het protestantismus, te verheerlijken. Op zulke ongerijmdheden, tot zulk een doeleinde, komt het echter natuurlijk niet aan, zoo als dan ook in het algemeen de zoogenaamde wet der tegenspraak, voor het liberalismus niet geldende is. (Zie verder *Confessionalismus*, *Overtuiging*, *Religie* en *Humaniteit*.)

Confessionalismus, *Stijf*: Reeds wijl het woord latijnsch en geleerd klinkt, is het zeer geschikt, om op de liberale menigte indruk te maken. In het bijzonder echter speculeert deze phrase op eene soort van „fatsoenlijke” lieden, die vooreerst met het Kerkgeloof niet regtstreeks willen breken, of toch ten minste nog eene dosis daarvan voor hunne vrouw en kinderen, alsmede voor den „gemeenen man” willen behouden zien; die het zelfs dienstig voor de burgerlijke orde achten, dat elke gemeente, tot doopen, trouwen en begraven een pastoor behoudt, doch alles slechts onder de voorwaarde, dat voor hen persoonlijk daaruit geene ongelegen-

heid ontstaat, en er geene opoffering mede verbonden is. Dit is zoo omtrent de zachtste soort van verlichting, eene soort van religie, zoo als de hoogepriester SARASTRO in de *Tooverfluit*, of SCHILLER in zijn *Vreugdelied* haar verkondigde. Natuurlijk zijn de aanhangers dezer religie in de hoogste mate verdraagzaam — voor alles wat aan haar beantwoordt; zij omhelzen de millioenen, die juist zoo denken, en drukken hen in den geest aan hun liefderijk hart; wie niet aldus denkt, moet zich „weenend uit het verbond” wegpakken. Maar vooral wée, driewerf wée over het „stijve Confessionalismus”, dat zich „in het volle licht der negentiende eeuw” nog durft verstouten, grenspalen te stellen tusschen het eene en het andere geloof, het een voor waar en het andere voor valsch te verklaren, of dat zelfs nog aan den Paus, aan de hierarchie en aan de sacramenten wil vasthouden! — Zulke dwaasheid, meent zelfs het „gematigdste” liberalismus, moet noodzakelijk beteugeld worden, zelfs op gevaar af van een’ nieuwen dertigjarigen oorlog. Wanneer nu en dan de Journalisten tegen de Kerk en hare bedienaren, de policie of het gepeupel schijnen te willen aanhitsen, dan is het, zoo als zij verzekeren, steeds enkel om het — stijve confessionalismus te doen. Onder het voorwendsel van het blinde geloof te bestrijden, bestrijdt men blindelings het geloof, en wel elk geloof, dat niet in

den tegenwoordigen „tijdgeest” het hoogste gezag erkent.

Doode hand, *de*, heeft iets zoo verschrikkends de fantasie opwekkends, dat zij bijna nooit hare uitwerking mist, vooral als er nog het een of ander voor uitgangswoord als licht bij geplaatst wordt. Het is een ware talisman voor diegenen, welke de kloosters, ziekenhuizen, kerken en andere vrome en liefdadige gestichten gaarne van hunne have en goed willen berooven, zonder toch regtstreeks het eigendomsregt voor afgeschafft te verklaren, waaruit zeer ligt onaangename reactiën, zelfs op liberale kassen konden ontspruiten. Onder de leus: „Weg met de doode hand! vrijheid, orde!” bestormden, zooals bekend is, onlangs de Belgische liberalen de vrijheid om te testen, en dreef het oproer de „clericale” kamer-meerderheid uiteen, en zoo maakt de „doode hand” allerwege de ronde, waar er nog iets kerkelijks te confiskeren of te plunderen valt. In tegenstelling tot deze werken dan tevens, aan den geest des tijds beantwoordende, de zeer *levende handen* der beursspeculanten en actie-schagcheraars, op het bedrijvigste in de zakken hunner medemenschen, opdat toch de zoo verderfelijke „stagnatie der waarde” niet meer zou kunnen plaats hebben, tot welk einde ook o. a. het „moderne regts-bewustzijn” de vrijlating van woekerrenten gebiedend eischt. Voor het overige

zal de vooruitgang het wel ter harte nemen om bij gebrek van goederen der doode hand, het liberale begrip van eigendomsregt ook tegenover de geldkisten der beursmannen en coupon-knippers te verwezenlijken, en den laatsten op het duidelijkst te bewijzen, hoe reactionnair zij zijn, als zij staatsbanke-roeten, confiscatiën van actie-kapitalen, en progressive belastingen op de inkomsten juist zoo beoordeelen, als thans de Ultramontanen den roof van Kerke- en armengoederen. Natuurlijk lacht de liberale philister, in het volle gevoel van zijn doorzigt, over alle dergelijke voorzeggingen; maar zijn hoon zal hem met interest teruggegeven worden, zoodra slechts eenmaal het „volk,” of een „verkozene des volks” dat sociale vraagstuk ernstig in de hand neemt, om de „krooning van den modernen Staat” te bewerkstelligen.

Eenheid, *Duitschlands.* Wat onder dezen „eisch des tijds” moet worden verstaan, daarover heerscht in het liberale leger nog zulk eene onduidelijkheid en taalverwarring, dat men hier van elke nadere definitie moet afzien. Slechts zooveel is zeker: Iedereen wil haar enkel in *zijn* zin, onder *zijne* aanvoering en tot zijn eigen voordeel, betrekkelijk tot voordeel zijner partij — zoo niet, dan niet; zoodat, op zijn best genomen, eene zoodanige eenheid, eerst uit den chaos moet te voorschijn treden. — Diegenen, welke op de aan-

gebragte orde willen voortbouwen, worden steeds als de bewerkers der *verdeeldheid* gestigmatiseerd en aan de kaak gesteld.

Faits accomplis. — Zie **Beweging** en **Politiek**.

Feit des geestes, *een*, heet alles wat ten doel heeft, den geest van elk gezag, maar vooral van Kerkelijke voorschriften, los te rukken. Wanneer b. v. een plegtig vereenigd, op de trouw der verdragen gesloten concordaat overhoop geworpen wordt, dan is zulks een schitterend feit des geestes. In gelijken zin prees reeds voor jaren GERVINUS bij het feestmaal het Duitsch-Catholicisme als „het grootste geestes-feit der negentiende eeuw” en telde JOANNES RONGE onder de edelste mannen *aller* eeuwen, nadat hij het groote woord: „Rome moet vallen!” aan de geheele wereld had toegeroepen, en zijne apostelen, zoo als een hunner van uit „het concilie” te Stuttgard schreef, „bij gebraden reebouten, forellen en champagne-wijn, de wereld-geschiedenis gemaakt hadden.

Feudaal. Men geloove toch vooral niet dat de Journalisten, welke dit woord zoo dikwijls in den mond hebben, ook slechts in de verte aan het *Liberal feudorum* of in het algemeen aan het leenregt dachten. Daarvan weten zij in den regel even zoo weinig als van den bijbel en den catechismus. Feudalen zijn in hunne oogen veeleer al diegenen,

welke zich verbeelden, dat ook de geschiedenis eenige aanspraak heeft om in aanmerking te worden genomen; niet alles was steeds aan de moderne theorie onderworpen, er zijn nu eenmaal hier beneden verschillende beroepsklassen, en het beste is, elke klasse in de eerste plaats *zelve* de eigene belangen te laten behartigen, in plaats van alles aan den alvermogenden Staat of aan de liberale nuttigheids-apostelen in handen te willen geven, kortom, feudaal is iedereen, die niet radicaal of niet steeds bereid is, het liberale *credo* blindelings te onderteekenen. In den laatsten tijd zijn dientengevolge ook b. v. de handwerksbazen, die zich de voogdijschap der liberale Journalisten en kapitalisten niet langer willen laten welgevalen, als feudalen gebrandmerkt, zoo ook al de boeren, die den erf-landheer aanhangen, enz. Het woord komt in beteekenis veel overeen met „reactionair,” klinkt echter geheimzinniger, en is nog niet zoo afgesletten, waarom de liberale pers er meestal de voorkeur aan geeft. Het imponeert den beschaafden couranten-lezer dan ook in hooge mate; hoe minder het blijkt, wat men er eigenlijk onder verstaan moet, des te beter laat het zich exploiteren. In het woord „Ultramontaan” is het denkbeeld van „feudaal” reeds opgesloten; doch niet omgekeerd.

Geestesfeit. — Zie **Feit des geestes.**

Geldende gezindheid wordt aan diegenen toegerekend, in welke, buiten hunne liberale gezindheid, weinig geldends kan worden waargenomen. Voor een goeden populairen afgevaardigde is in den regel die geldende gezindheid voldoende, welke zich openbaart door aansluiting aan een „liberale” fractie, alsmede door opstaan en blijven zitten in den zin des „vooruitgangs” en op het door den aanvoerder der fractie te geven teeken, eindelijk door het „bravo” roepen ten regten tijde, dat is, als een liberale redenaar gesproken heeft; vooral echter moet zich de geldende gezindheid openbaren, door bij elke gelegenheid hevig tegen de „papen” en de verkiezings-kuiperijen uit te varen.

Genius der menschheid. Wijl de mensch nu eenmaal niet zonder alle of eenige godsdienst zijn kan, zoo heeft het liberalismus zich ook op eigen hand eene mythologie gevormd. Het eindpunt daarvan vormt genoemde Genius, wiens hoofdverrigting daarin bestaat de „ideën” der vooruitgangsmannen op zijne schouders te nemen, en daarvoor te moeten instaan, voornamelijk zulke ideën tot welker realisering of ook slechts regtvaardiging andere middelen geheel ontbreken. Is het ergens te doen, om een troon omver te werpen, of eene instelling (b. v. eene eerste kamer, die haar eigen wil wil hebben, een „feudaal” provinciaal — of gilde — reglement enz.) in de lucht te doen springen, dan moet, zoo-

lang tot dat tot zulk een doel een opstand kan worden uitgelokt, de Genius der menschheid optreden. Hij is in zijne majesteit gekwetst door dergelijke inrigtingen; hij kan en zal het niet dulden, dat zij op den duur blijven voortbestaan; in zijn naam moet voorloopig alles wat adem heeft protest indienen, en er uit al de kracht zijner longen tegenschreeuwen. Geheel bijzonder komt de hierbedoelde Genius diegenen te pas, welke met hun eigen genius niet veel weten uit te voeren; zij vertrouwen vastelijk dat de eerste voor alles wel zorgen en de menschelijke verwarring tot een goede einde brengen zal, al moge het ook in het begin eenigzins door elkander loopen.

Gevoelen. — Zie **Meening.**

Geweten *het, des lands.* Als het te doen is om het publiek in datgene, wat men eene „opgewekte stemming” noemt, te verplaatsen, dan is de bloote verwijzing op de „openbare meening” niet toereikende, zoo als dan ook dit gezag door het al te menigvuldig gebruik daarvan reeds eenigzins versleten is. Men beroept zich dus in een zalvenden toon op het geweten des lands en der natie, hetwelk zoo veel beteekent, als het collectief geweten der liberale mond- en pennenhelden. Andere lieden hebben geen geweten, of het is bij hen door „religieuse vooroordeelen” zoo zeer beneveld, dat het als zoodanig niet verder in aanmerking komen,

en tegenover de zon der „verlichting” niet steek houden kan. Wee echter al degenen, welke de aandoeningen van genoemd geweten, en zijne stem in den wind mogten slaan! Datgene, wat men in het gewone leven onder christen menschen *geweten* noemt, steunt in het algemeen in de oogen van den „voortgang” enkel op oude gewoonte en confessionele kortzigtigheid.

Godsdienst. — Zie **Religie.**

Goed en bloed is het minste, wat elke liberaal telkens verklaart ter verwezenlijking zijner politieke plannen, ten offer te willen brengen, of — waarvan hij bij zijn evenmensch ten minste aanspraak opmaakt. De „beraden” liberaal, het spreekt van zelf, laat het daarbij berusten, wijl, zoo als men weet, met straatstenen en kartetsen niet den spot is te drijven, en hij reeds in het belang der menschheid zijn bestaan niet op het spel mag zetten.

Goedkoope regering. Een voornaam lokaas voor de groote massa, wat reeds daarin eenen voldoende grond vindt, dat *niemand* van welke kleur hij ook moge zijn, een vriend van betalen is, en wel het minst van het betalen van belastingen. Hoe meer het liberalismus naar het roode overhelt, des te goedkooper doet het zich voor, en des te meer wordt het daarom toegejuicht. Onder eene goedkoope regering, moet men echter steeds die verstaan, welke het geld der belastingschuldigen, in

den zin des „vooruitgangs” gebruikt, het moge dan kosten wat het wil. De millioenen, welke het pruissische landleger helaas vordert, zijn voorbeeldeloos buitensporig, zoo lang de Koning van Pruisen het regt en de verdragen eerbiedigt, en het land moet daartegen „als één man” opstaan; daarentegen is zelfs eene milliarde een bagatel, mits die tot de verscheuring van Duitschland worde aangewend. Ook moet er tot elken prijs eene Duitse vloot worden aangeschaft, op voorwaarde dat hare bestemming zij, de Oostenrijksche, in het belang der eenheid (natuurlijk der Italiaansche) in den grond te boren.

Gramschap. — Zie **Verontwaardiging.**

Heerschappij van vreemdelingen is voor de liberale drukpers de sedert bijna veertien eeuwen bestaande heerschappij der *Duitschers* in Italië. De Franschen beschouwt men nooit als vreemdelingen, zoo lang en in zoo verre hun handelen slechts de revolutie of de overweldiging ondersteunt. Zelfs in de Duitse rijnlanden zou de overweldiging der Franschen niet als heerschappij van vreemdelingen beschouwd worden, als daardoor slechts de Duitse „eenheid” met het ware „hoofd” te verkrijgen ware. Men kan zich toch altijd de latere herovering voorbehouden.

Humaniteit stamt af van het latijnsche woord *homo*, de mensch. Vermits het woord aan een echt

nederduitsch denkbeeld niet beantwoordt, zoo werd de vreemde uitdrukking gekozen en bleef die behouden. Lang was men tamelijk algemeen van gevoelen, dat de mensch door godsdienstigheid veradeld, en in zeker opzigt boven de aarde verheven werd. De wijzen des nieuwen lichts echter, die daarvan, zoo als bekend is, niets wilden weten, ontwaarden langzamerhand, ten minste gedeeltelijk, dat een volk, 'twelk van alle goddelijke wet losgemaakt, slechts zijn instinct volgt, zich zeer spoedig van eene kudde vee niet onderscheidt, ja hun zelfs gevaarlijk kon worden, zoodat zij het ideaal opwierpen, der noodzakelijkheid om het individu tot *humaniteit*, dat is, zoo als gezegd is, tot menschelijkheid op te leiden. Indien echter het geschreeuw over en naar humaniteit eenigen zin zal hebben, dan kan die slechts daarin bestaan, dat de tegenstelling tot *bestialiteit* (dierlijkheid) leiden moet. Het eenvoudigste en kortste zou dan zeker zijn, als de Heeren humaniteits-predikers, zich zelve en anderen tot het *christendom* trachtten te bekeeren, daar dit geheel onfeilbare middelen aan de hand geeft, om het dier in den mensch te overweldigen. Maar, ach! dan moest men ter kerke gaan, voor het altaar de knie buigen, en, als arme zondaar, de barmhartigheid Gods afsmeeken — alles, zoo als van zelve spreekt, onmogelijke dingen voor

een „op de hoogte van den tijd” staanden dagbladschrijver en zijn naprater! Bij dezen staat van zaken doen zij dus zeer wel, zich voor en na ten minste op de humaniteit ernstig toe te leggen. Of echter dientengevolge de menschheid werkelijk op den duur de bestialiteit kan ontgaan, is zekerlijk eene andere vraag, waarover zich intusschen het liberalismus weinig bekommert.

Jesuiten. — Zie **Ultramontanen.**

Intelligentie — (*verstand, doorzigt, kennis*) — dit woord zeer dikwijls in de verbinding: „eeuw der intelligentie” gebruikt, beteekende vroeger eene gave Gods; doch de intelligentie wordt tegenwoordig door de liberale couranten uitgedeeld, en is in het algemeen een bijzonder eigendom van het liberalismus. Vóór allen zijn, zoo als van zelve spreekt, alle getrouwe abonneuten (de zoogenaamde geestverwanten) der betrekkelijke courant *intelligent*, natuurlijk met uitzondering dergenen, welke haar slechts lezen om haar te bestrijden, of zelfs om er zich vrolijk over te maken. Daaruit volgt dan verder de intelligentie dergenen, welke overeenkomstig de inzigten des blads *handelen*. Het verste achter deze intelligentie staan de volken, welke het geloof en de zeden hunner vaders eerbiedigen, vooral wanneer zij daarbij nog onvoorwaardelijk aan hun regerend stamhuis gehecht zijn. Zoo ziet het b. v. bij de Tyrolers, bij gebrek aan alle intelligentie, pekdon-

ker uit; slechts in een gedeelte van Italiaansch-Tyrol, waar men naar Sardiniesch-Garibaldische vaandels heenloenscht, begint het eenigzins te dagen. De brandpunten van zulke intelligentie zijn de vrijmetselaarsloges, en bij gebrek daarvan die genootschappen, welke den liberalen „vooruitgang” (zie dat art.) tegenover de christelijke volmaking stellen, en het staat te wachten, dat van hen uit eindelijk het nieuwe licht over de oude duisternis volkomen meester zal worden. Intelligentiën zijn verder al degenen welke handleidingen of feulletons in den geest des vooruitgangs en eener „gezonde zinnelijkheid” voor liberale dagbladen of ook eene brochure tegen den Paus schrijven. De laatsten worden daarenboven, wanneer zij toevallig tevens katholieke priesters zijn, tot den rang van „genie's” bevorderd.

Kennis. — Zie **Intelligentie.**

Krijgs-localisering, ten tijde van den Fransch-Sardinieschen beschavingsveldtogt een zeer gezocht magtwoord, door Napoleon extra voor het liberalismus uitgevonden, tegelijk met het beginsel der „niet-interventie” (zie aldaar), waarvan het het correlaat uitmaakt. Eigenlijk is het slechts eene praktische gevolgtrekking van *Divide et impera*, in het nederduitsch: „ieder zijn beurt” of „de eene na den andere”. Wijl nu juist Oostenrijk de *eene* was, zoo kwam het er den liberalen eenheids-

mannen vooreerst volstrekt niet op aan, wie spoedig *de andere* zou zijn, te meer wijl nog altijd de hoop op een „billijk vergelijk” overbleef en een stuk van Duitschland meer of minder niet in aanmerking komt, als maar eindelijk de eenheidsstaat, onverschillig van welke magt en gedaante, tot stand komt.

Kringen (*In regerings, in toongevende, hooge, diplomatische, officieuse, politieke*). Van deze en dergelijke formulieren bedienen zich de dagbladcorrespondenten, om aan hunne hersenschimmen een zeker gezag bij te zetten, en zich zelven den schijn te geven, alsof zij het bekende oor van DIONYSIUS, door middel van hetwelk de tiran door zeven muren konde hooren, te hunner beschikking hadden, en vooral in vorstelijke paleizen en ministerhôtels de vertrouwelijkste betrekkingen onderhielden. Zulks is tevens een zeer krachtdadig middel om „publieke meening” te verwekken. In alle „politieke, geleerde, beschaafde Kringen” is, zoo als van zelf spreekt, elke dagbladcorrespondent zoo goed als te huis, waarom hij dan ook tevens de „intelligentie” des lands vertegenwoordigt, terwijl de „wetenschap” aan de schrijvers der feuilletons-artikels blijft voorbehouden.

Leenroerig. — Zie **Feudaal**.

Liberaal. Liberalismus. Wij hebben reeds ongeduid, dat het woord meestal niets met de echte

vrijzinnigheid gemeens heeft, maar er veeleer juist het tegendeel van is. De vrijzinnige wil de vrijheid ook voor *anderen*, de liberaal enkel voor *zich zelve*; de vrijzinnige beschouwt het als mogelijk, dat hij zich in zijne politieke gevoelens bedriegt, de liberaal houdt zich steeds onfeilbaar: de vrijzinnige spaart, ja beschermt de minderheid, de liberaal treedt haar met voeten, zoodra hij er zelf niet meer toe behoort; de vrijzinnige heeft achting voor godsdienstige overtuigingen, al deelt hij zelf die ook niet, de liberaal ziet op *elke* positive religie, vooral echter op het christelijke openbaringsgeloof met de hoogste minachting neder — met één woord: de liberaal ziet en zoekt slechts *zich zelve*; wat met zijn voordeel en met zijne beschouwing strijdt, moet met alle middelen tegengewerkt worden. Daarom deden — in 't voorbijgaan gezegd — die liberalen, welke het niet in den voornoemden aangeduiden zin zijn of willen zijn, maar de partij des regts en der waarheid zijn toegedaan, welker grondslag het *sum cuique*, (aan ieder het zijne) uitmaakt, erwel aan zich voortaan *vrijzinnigen* te noemen, ten einde onaangename misverstanden voor te komen; — ook is het woord vrijzinnig *nederduitsch*, terwijl „liberaal” den *Italiaanschen* oorsprong op het voorhoofd draagt, en daardoor reeds genoegzaam te kennen geeft, dat er oorspronkelijkheid en echtheid aan ontbreken, dat er een blanketsel noodig is, om

de eigenlijke kleur te bedekken. Het liberalismus staat in verhouding tot de echte vrijmoedigheid en vrijzinnigheid, omtrent zoo als de aap tot den mensch. De op het politieke veld zich ophoudende *wilde* dieren mogen gevaarlijker zijn, de apen echter zijn veel terugstootender, en wel in des te grootere mate, hoe meer zij met den mensch overeenkomen, of zich door hunne wijze van doen aan hem gelijkvormig willen maken. — Een hoofdkenmerk der liberalen is, dat zij zich voor veel bekwamer houden, dan alle andere menschen, en daarom dan ook gelooven, van deze zooveel mogelijk gebruik te kunnen maken, en hen zoodra het hun behaagt te kunnen wegwerpen. Zoo verbeelden zij zich dan ook, dat zij elke door hen uitgelokte beweging, naar welgevallen kunnen doen ophouden, of er eene hun dienstige leiding aan geven. Zoo als men weet, dient *vreemd* nadeel bijna aan niemand tot les; maar de liberalen leeren zelfs door hunne eigene schande niet; hoe vaak zij ook reeds basiliscus-eijeren hebben uitgebroeid, laten zij zich die toch steeds weder onderschuiven; door hunne eigene phrasen bedwelmd, gedenken zij het woord niet, dat „wie *wind* zaait, *storm* oogst.” Het liberalismus kent slechts *doeleinden*, geene grondregels, geene beginselen; het ziet daarbij over het hoofd, dat de mannen der *handeling*, de mannen des woords steeds voorbijloopen en dat de oplossing er enkel toe

dient, om de vernieling gemakkelijker te maken en te bespoedigen, dat, met één woord, de wapens, die het smeedt, eindelijk meest tegen hem zelve zullen gewend worden. Dit zou nu wel zulk een groot ongeluk niet zijn, indien niet hier beneden de onschuldigen steeds met de schuldigen, ja niet zelden zelfs *voor* dezen lijden moesten, en indien eindelijk niet zoo velen, die een beter lot waardig zijn, in *goed geloof*, zonder te weten, wat zij doen, met de liberalen medeliepen. In het algemeen heeft het woord reeds een zoo uitgebreid en rekbaar begrip verkregen, dat het tegenwoordig nauwelijks te bepalen is, zoo als dan ook de vereischte onderscheidingen, met betrekking tot de geschiktheid om toegepast te kunnen worden, niet ligt kunnen worden gemaakt.

Het liberalismus was aan de oudheid onbekend; het is een voortbrengsel der scheiding van theorie en praxis der zoogen. wetenschappelijkheid en der moderne verlichtings-industrie en halfbeschaving. In zoo verre vertegenwoordigt het werkelijk het „moderne bewustzijn”. De liberaal wil niet zoo regt iets geheels, hij heeft ook eenen instinctiven afkeer van alle uitersten; doch wijl het hem aan grondbeginselen ontbreekt, welke zijne begeerlijkheden eenigermate in evenwigt kunnen houden, zoo verzet hij zich ook nooit bepaald tegen een uiterste, of op zijn hoogst dan eerst, wanneer het te

laat is. Hij zegt b. v. niet met H. HEINE, dat elk volk het regt heeft, om zijn koning weg te jagen, zoo dra hem slechts zijn neus niet behaagt, maar hij helpt het beginsel des gezags en der wettigheid zoolang losmaken en ontwortelen, tot dat het bij den eersten nadrukkelijken schok bezwijken moet; de liberaal onderteekent even zoo min den brief van GARIBALDI, waarin deze „aan de broeders in de zuidelijke provinciën” laat zeggen, „dat zij met de priesters, Bourbonnisten, Muratisten, en het overige Janhagelpak, hetwelk deze brave bevolkingen (die, zoo als men weet, door *algemeene* stemming verklaard hadden: piemonteesch te willen zijn) plaagt en kwelt, een einde moeten maken,” of als hij de „zich vetmestende papen” met eene „Siciliaansche vesper” bedreigt, — maar hij verspreidt zulke eructatiën op de behendigste wijze, verheft den *held* GARIBALDI tot in den derden hemel en verwacht van hem het heil van Italië, zoo niet van de geheele wereld. De liberaal heeft ook eerbied voor het wetboek van strafregt, zelfs voor de tucht-politie, ja hij stelt zich niet eens gaarne aan de intrekking eener concessie bloot; maar hij speculeert er integendeel op, dat *anderen* hunne pooten leenen, om de kastanjes uit het vuur te halen, daar hij op grond zijner grootere „beschaving” steeds hoopt, die later te kunnen nuttigen. — Het bedenkelijkste echter is, dat voor het liberalismus bij al zijne

spitsvindigheid en scherpzinnigheid, de zin voor waarheid hoe langer zoo vreemder wordt. Van daar zijne neiging voor magtspreuken en zijn onbepaald vertrouwen op haar vermogen. Als haar aartsvader kan gevoegelijk JEAN JACQUES ROUSSEAU genoemd worden; in alle geval heeft hij het eerst een duurzaam fundament voor de *sociaal-politieke* phrase gelegd, terwijl hij met bijna naïf te noemen schaamteloosheid tevens door zijn voorbeeld de tegenstelling tusschen spreken en handelen (*philosophia verba ignara opera*, zegt de latinist) bekrachtigde, zoo als dan o. a. de dweeper voor menschenregt en menschengeluk, zoo als men weet, niet aarzelde, zijne eigene kinderen aan het vondelingshuis toe te vertrouwen. — Sinds dien tijd heeft het liberalismus wel menige phase doorgelopen, maar zijne kern is altijd dezelfde gebleven. Ook thans nog is het van niets afkeeriger, dan van de oorspronkelijke en grondwaarheid, en hare beschermster, de *Kerk*. Terwijl het liberalismus aan anderen het stormen overlaat en zich met de tropheën van een „verkiezings-slag” tevreden stelt, tracht het haar langzamerhand te ondermijnen en zijne gangen zijn niet zelden kunstig genoeg aangelegd, om de buitenwerken ernstig aan gevaar bloot te stellen. — Wie het tegenwoordige in dwaling wil leiden, moet het verledene vervalschen. Zoo heeft zich dan ook reeds eene aan de liberale journalistiek beantwoor-

dende historieschrijverij ontwikkeld. Volgens deze zweeft er een nevel zoo zwart als een raaf over dat tijdvak, gedurende hetwelk Paus en Keizer de hoogste gezagvoerders der wereld waren en de weegschaal van het lot des Rijks in handen hielden. Het gezond verstand was toenmaals nog niet opgegaan of ten minste niet tot rijpheid gekomen en de meesten waren steeds nog huichelaars en domkoppen. Met HUSZ en de slagvuren aan de Wittenberg begint eindelijk de dag aan te breken, met LUTHER en KALVIJN wordt het op den niet door halsstarrig oudgeloovige papendienaars bewoonden aardbodem, helderder, lichter dag. HENDRIK VIII en de „maagd” ELIZABETH van Engeland emanciperen het vleesch van het juk der priesters, en leggen alzoo den eersten grondslag tot de Britsche grootheid; THOMAS MÜNZER verbreekt den adeldom; GUSTAAF ADOLF bevrijdt en arrondeert Duitschland, welks vorsten reeds op de bereidwilligste wijze aan de onbillijkheid der „doode hand” (zie dat art.) en tevens aan de hierarchische begeerlijkheden, daardoor een einde gemaakt hebben, dat zij zich wel met de geestelijke goederen hadden willen belasten en de teugels des kerkelijken bestuurs in *eigen* handen genomen hadden. Uit de voormalige rijks-vassalen ontluiken onder de nieuwe zon de uitgelezendste LOUIS QUATORZE's en LOUIS QUINZE's met den geheelen aanhang, en FREDERIK DE GROOTE

aan de spits, die slechts het eenige gebrek had, in religieuse betrekking, zijn tijd al te zeer vooruit te zijn geloopt; Oostenrijk was toenmaals de schuld van den dertigjarigen oorlog en van den vrede van Bazel, zoowel als van al de daarop gevolgde onheilen, tot zelfs in den laatsten tijd, toen weder Oostenrijk en de Paus, tot de geheele verwarring daardoor hebben aanleiding gegeven, dat zij Lombardije, Venetië en den Kerkelijken Staat, op den eersten wensch — welligt tegen een goed drinkgeld — niet voor de voeten van den Turijnschen *eereman* hebben nedergelegd, en eerstgenoemde niet vrijwillig uit Italië teruggetrokken is, waar het buitendien niets te zoeken of te maken heeft. — De journalisten betrekken deze beschouwingen *en gros* van bijzonder hiertoe geroepene Universiteits-professoren en gaan daarmee rondventen. Wijl het echter bleek, dat op deze wijze het werk nog geene hooge vlugt wilde nemen, zoo heeft men onder de firma van: Nationaal genootschap, ook nog eene groote actie-maatschappij gesticht, waarvan het prospectus op het gebied der vooruitgangs-industrie, het aanbreken eener nieuwe aera kenmerkt. Aan het vereischt terrein ontbreekt het den ondernemers niet, wijl immers Duitschland van regtswege uitsluitend aan de vooruitgangsmannen des bedoelden genootschaps toebehoort. Het moet slechts genivelleerd en tot dat einde van „feudalen” en „ultra-

montanen" volkomen gezuiverd worden. Wijl tot zulk een doe! natuurlijk alle middelen geoorloofd zijn, zoo mag en zal de lezer zich over niets verwonderen, wat hem in dit boekje, aan proeven van liberale bedrijvigheid zal voorkomen. Niet slechts de moraal maar ook de logica van het liberalismus is eene wereld op zich zelve. Volgens zijn eigenlijk wezen is het liberalismus overal hetzelfde, hoezeer ook zijne uitwendige verschijning, naar de verscheidenheid der landen en toestanden, verandert; het is eene parasietplant, welke voortdurend aan het gebouw der geschiedenis boort en knaagt, terwijl het dit schijnbaar met bloeiend leven omhult. Het verdwijnt voor het overige in den regel, zoodra de catastrophen, die het zelf voorbereidt, aanbreken.

PS. Alles wat in deze schets ten nadeele van de liberalen is gezegd, is slechts toepasselijk op die soort welke het, en in zoo ver het haar werkelijk *treft*, slechts op de paddestoelen, niet op de champignons van het liberalismus; het betreft slechts de politieke Tartuffen, niet den argloozen rechtschappen mannen, welke niet beter weten, en zelfs niet eens merken, dat het zoo smakelijk gemaakte lokaas aan een vergiftigden haak hangt. Vrede op aarde aan de menschen die van *goeden wil* zijn! — En daarom worden hierbij alle dagblad-redactiën, die niet verkiesen doodstil te zwij-

gen, dringend verzocht van dit voorbehoud notitie te nemen, en vooral geene uittreksels over te nemen, zonder er deze verklaring bij te voegen. Natuurlijk zal dit voorbehoud evenzoo zonder gevolg blijven, als in het algemeen alles, wat men op grond der, sedert lang verouderde, loijauteit zou mogen verwachten en vorderen, wijl het er juist om te doen is, de goede, eenvoudige lieden, welke slechts liberaal zijn, om niet „onbeschaafd” te schijnen, aan den leiband vast te houden en hen te bedotten, wijl vooral met hen en door hen het liberalismus zijne beste zaken maakt. (Zie Philisters).

Meening, *de openbare, heeft gesproken.* Dit is de gewone spreuk, indien een half dozijn liberale courantenschrijvers (de niet liberale tellen natuurlijk niet mede) in eenig punt overeenstemmen, wat voorwaar, gelukkiglijk niet dikwijls het geval is, ten minste niet voor langen tijd. Aan eene zoodanige uitspraak moeten Keizers, Koningen en Kamers, indien zij verder nog iets willen blijven beteekenen, onverwijld zich onderwerpen. De phrase heeft echter ook nog eenen meer omvattenden zin, en de geheele wereld is het daaromtrent tamelijk wel eens, dat de openbare meening in *dezen* zin genomen, eene voorname drijfveer van het politieke leven uitmaakt. Wat is nu echter de openbare meening in zulk eenen meer uitgebreiden zin? Op deze vraag hoort men nooit of zelden een bepaald ant-

woord, wat echter niet al te zeer verwondering moet baren, wijl het niets minder dan ligt is, om daarop te antwoorden. Eenigen houden het daarvoor, dat de openbare meening verder niets is dan de luidste meening, dat is: die welke het meeste gedruisch maakt, die men op de spoorwegen, aan de tables d'hôte, in de bierhuizen en kroegen, voornamelijk aantreft. Volgens anderen vertegenwoordigt de periodieke drukpers de openbare meening; weder anderen beweren daarentegen, dat zij slechts door algemeene kiesvergaderingen kan geconstateerd worden: wat de helft *plus één*, van alle meederjarige mannelijke „staatsburgers” meent, dat meenen *van regtswege* allen, zij mogen nu willen of niet willen. Naast deze reeks van begrippen, doet zich in den laatsten tijd ook nog dit gelden, dat diegene steeds en eenvoudig de openbare meening eens lands vertegenwoordigt, welke zich door geweld of zelfs nog door veel slechter middelen, in het bezit daarvan gesteld heeft, en zich, ofschoon ook te vuur en te zwaard, daarin weet te handhaven. Wij willen hier niet onderzoeken, welk van deze begrippen den voorrang verdient, zoo veel staat echter in alle geval vast, dat de *dagbladen*, al mogen zij ook niet regtstreeks de openbare meening *zijn*, er toch veel toe bijdragen, om openbare meening te *maken*. Bijzonder geldt dit van zulke dagbladen, welker schrijvers de kunst verstaan, om

langs den weg der insinuatie of der verrassing eene onmogelijkheid in eene waarschijnlijkheid, eene logen, door onafgebroken herhaling, in eene afgezaagde uitdrukking te veranderen; zoo lang aan de waarheid schudden en trekken, tot dat zij eindelijk in hare grondslagen geschokt ineens stort, en voor de willekeurige fictie plaats maakt. De logen, zoo wel als de lastering werken echter dan het zekerste, wanneer zij langzamerhand in zeer kleine dosis, in elk courantartikel slechts eenige atomen, worden aangeboden; wijl eene gezonde natuur ze anders zeer spoedig uitbraakt. De geraffineerde revolutie wacht er zich daarom ook zoolang mogelijk voor, om er plotseling op in te vallen; heeft zij eerst de zielen gedood, dan zal haar buitendien het stoffelijke deel van zelve wel ten buit vallen. — Er wordt eene bijzondere muzikale bekwaamheid vereischt, om een zekeren toon, in langzame overgangen, juist tot den tegenovergestelden te leiden. Ware meesterstukken werden in dit opzigt o. a. betrekkelijk het zoogen. romeinsche vraagstuk door zulke liberale bladen uitgevoerd, welke zich genoodzaakt zagen op hunne katholieke abonneenten eenige aandacht te vestigen. Bij het begin van den Fransch-Italiaanschen oorlog bevalen zij met warmte de hoogste achting en eerbied voor den Paus en zijne bezittingen aan; slechts door uittreksels uit vreemde, vooral engelsche dagbladen gewenden

zij de lezers langzamerhand aan de gedachte, dat het toch wel anders kon komen. Kort daarop deelde een bijzondere correspondent het berigt mede, dat men er den Paus toe zou overhalen, om uit „eigen beweging” der eenheid een offer te brengen; eenige weken later is het weder te doen om den invloed eener stijfhoofdige camarilla, of van den naargeestigen ANTONELLI te breken, tot dat eindelijk de „openbare meening” de verwijdering van den Paus eischte, waarbij dan, zoo als van zelve spreekt, de courant zich moet gevangen geven, te meer daar het buitendien voor de Kerk, deze „ouderwaardige instelling” van het hoogste belang is, dat de Paus niet tevens souverein is, maar veel eer, onder de bescherming der gezamenlijke Katholieke wereld, uit het een of ander Fransch keizerlijk lustslot, over het heil der zielen wake. En zoo vergaat men eindelijk thans bijna van ongeduld, wijl de telegraaf nog steeds niet de ontzuiming van Rome door de Franschen en den intogt der „bevrijders” melden wil.— De oude Romeinen hadden, zoo als men weet, hun zoogenaamd *Forum*, dit was een groot plein in de nabijheid van hun capitoel of de beschermende veste der stad, waarop de openbare aangelegenheden mondelings behandeld werden. Aan de uitvinding der boekdrukkunst hebben wij het te danken, dat wij een zoodanig forum niet meer noodig hebben,

of liever het tegenwoordige forum is een buitengemeen veelledig ding geworden, waaraan het zeer moeilijk valt hoofd en staart van elkander te onderscheiden. Een voornaam lid maken intuschen, zoo als wij reeds gezegd hebben, in elk geval de herbergen en kroegen uit, waarin *permanent* over de openbare aangelegenheden gedebatteerd wordt. In de herberg wil echter de mensch zich tevens, zoo niet bij voorkeur, vervrolijken. Daaruit volgt dan, dat alles wat tot ernst stemt, zooveel mogelijk verwijderd wordt. Ernstiger dingen, dan godsdienst, zedeleer, regt en plicht zijn er echter niet, en niets lastiger dan het *geweten*, welks beroep het is, om onafgebroken tot ernstige dingen te vermanen. Omgekeerd zal alles wat op den hartstogt en de begeerlijkheid of slechts op de zucht naar nieuwigheden (en aan al het aardse blijft altijd iets te verbeteren) speculeert, steeds welkom, en alzoo ter uitbreiding van het onderhoud bevorderlijk zijn. Schrijver dezes heeft slechts uiterst zeldzaam in een openbaar lokaal couranten zien liggen, die openlijk eene godsdienst, bijzonder de Katholieke verdedigden. Wel echter weet hij, dat tegen alles wat slechts in de verte „naar wierook ruikt”, zoodra het zich eenmaal wilde laten blijken, door de „voorvechters der tolerantie” dadelijk overschreeuwd, ja daartegen zelfs *feitelijk* geprotes-

teerd zoude worden, en wel, wyl de godsdienstig gezinden steeds minder behagen in drinken en vechten vinden dan hunne tegenstanders, bijna altijd met het beste gevolg. Men heeft er dikwijls en diepzinnig over nagedacht, waarom de katholieke dagbladpers minder opgang maakt, en heeft meestal al te uitsluitend den grond daarin gezocht, dat het aan kapitalen, bekwame redacteurs, correspondenten enz. ontbrak. Onzes inziens bestaan er nog andere gewigtige redenen. Al wie het koffijhuis, de Casino's en het „groote werk," dat de lucrative advertentiën oplevert, voor zich heeft, en bekend is, zich niet veel met religie en moraal op te houden, die is reeds vooruit volkomen gewaarborgd, vooral als daarbij de ambtenaren eene handje helpen om toch „ultramontaansche" of „hierarchische" en bijgevolg voor den Staat gevaarlijke strekkingen geen veld te doen winnen. Zoo heeft dan, alles bijeengenomen, de liberale drukpers niet geheel ongelijk, als zij van zich zelve beweert, dat zij de „openbare meening" bij voorkeur afspiegelt.

Menschenregten. — Zie: **Regten van den mensch.**

Niet-interventie, *Beginsel der.* Een modern axioma, tot het regt der volken behorende, krachtens hetwelk *een enkele*, met uitsluiting van alle anderen, het regt heeft, om zich in vreemde geschillen te mengen en in vreemde landen te vallen,

wanneer en zoo als het hem goëddunkt. Aan een president van het „vrije” Noord-Amerika, MUNROE genaamd, komt de eer toe, deze leer het eerst openlijk verkondigd te hebben, bij gelegenheid dat hij in een staatsschrift aan de Europesche mogendheden het regt betwistte, om zich op eenigerlei wijze in de transatlantische aangelegenheden te mengen, terwijl hij daarentegen op de formeelste wijze voor de Vereenigde Staten, de „vrije hand” met betrekking tot het geheele werelddeel vindiceerde. Deze niet-interventie wordt alom gerespecteerd — in zoverre er eene armee van een aanzienlijk aantal bajonetten achter staat of de anderen zich bij afwisseling in de haren zitten. Beroept zich een zwakkere, die geene groote vloten en legerscharen ter beschikking heeft, op dit „beginsel”, dan wordt hij wegens zijne onbeschaamdheid eenvoudig uitgelagchen. Een correlaat of betrekkelijk een gevolg daarvan is het beginsel der Annexie (zie dat art.) hetwelk dan plaats heeft, wanneer uit het midden van een zwakker naburig volk, een angstkreet over „wanregering” opgaat, of ook wanneer geographische noodzakelijkheden hier of daar eene grensbepaling vorderen. Deze beginselen vinden hunne *wetenschappelijke* wettiging in het liberale regtsbegrip. Tengevolge van dit regtsbegrip, is het aan elken roover of vrijbouter geoorloofd elk land, welks regering den vooruitgang niet huldigt, te overrom-

pelen, en zelf zich daarna op het beginsel der niet-interventie te beroepen, terwijl daarentegen het liberale journalisme, tegelijk met de diplomatische wereld zich terstond tot een kroonjuridisch-collegie constitueert, en de goudschaal der gerechtigheid ter hand neemt, wanneer soms de vlag van lord Stokeland op het ruime sop eenig gering leed wervaart, of in het algemeen, eenen magtige, die zich zelve kan helpen, een haar gedeerd wordt. — Zie verder Regt der Volken. —

Onafhankelijke mannen zijn in de oogen van den liberalen journalist diegenen, welke dagelijks uit het door hem geschreven blad het parool putten. In de gelederen der tegenpartij zijn zulke mannen niet te vinden. Ambtenaren zijn dan slechts onafhankelijk, wanneer zij *tegen* de regering handelen of ten minste declameeren, tenzij dat de regering eene populaire, dat is eene zoodanige is, welke den vooruitgang (zie dat art.) huldigt. In het laatste geval moesten eigenlijk al de zoodanige ambtenaren, welke hun lied niet zingen, zonder genade over boord geworpen worden. Het „gematigde” liberalismus stelt er zich intusschen ook wel mede te vreden, dat slechts de hoogere en bijzonder lucrative posten aan de reactionairen ontnomen, en slechts aan mannen van zijne kleur worden opgedragen.

Onpartijdige (Elke) — DE ONPARTIJDIGE GESCHIEDENIS — HET ONPARTIJDIGE EUROPA. In deze aanwijzingen is het liberale journalismus gewoon alles bijeen te voegen, wat zijne geloofsbelijdenis volgens zijne leeringen formuleert, en alzoo de redactie in alles en bij elke gelegenheid gelijk geeft. Wie zich verstout de in elk artikel ontwikkelde, „wereldbeschouwing” voor gewone beuzelarij of zotteklap uit te maken, of de „blikken in de toekomst” van een correspondent als ijdele bombast te beschouwen, is of een verstokte dweeper of een onnoozele domoor, „die in geen geval de minste oplettendheid verdient.” Met dit eenvoudige huismiddel houdt het bedoelde blad zich steeds op „de hoogte des tijds.”

Ontworstelingen. — Zie **Liberalismus en Tolerantie.**

Onweerstaanbare gang der civilisatie ; — ONTWIKKELING VAN HET ZUIVERE IDÉE DER MENSCHHEID; — ONTEGENSPREKELIJKE VOORUITGANG DER MODERNE GEDACHTEN;—OVERWONNEN STANDPUNTEN; — ZEGEPRAAL DER WETENSCHAP OP DE VEROUDERDE VOORORDEELEN; — BEVRIJDING DES MONDIG VERKLAARDEN MENSCHELIJKEN GEESTES VAN DE VERNERENDE KLUISTERS DES GEZAGS. Om het geduld van den geëerden lezer niet op eene al te harde proef te stellen, hebben wij alhier een aantal der meest geliefde magtspreuken, in een bouquet bij-

eenverzameld, zelfs op het gevaar af, dat de reuk daarvan bedwelmend werkt. De voorname kunst der dagbladschrijvers bestaat daarin, deze in gepaste afwisseling en op het regte tijdstip aan te wenden, zoodat de abonneenten niet ontwaren, dat men hen met sedert lang afgezaagde gemeenplaatsen steeds weder op nieuw onthaalt. Geene censuur, geene policie, geen tuchtgerecht, zal de magt der dagbladpers ooit kunnen breken, zoolang zij slechts in het bezit en genot van zulke magtwoorden gelaten wordt. Alles wat op beschaving aanspraak maakt (en wie maakt daarop geene aanspraak?) gevoelt zich in zeker opzigt als tot eene hoogere spheer behorende, in het bewustzijn van met de „voortplanters der intelligentie”, hand aan hand te gaan, die in zoo weinig lettergrepen, de wereldgedachten weten samen te vatten, over welker inhoud men zich buitendien niet eens in 't minst het hoofd behoeft te breken, wijl zij er juist volstrekt geen hebben, maar slechts eene *rigting* — de rigting in het blaauwe of grondelooze, waar geene pligten, geen regel, geene wet, en vooral geen gezag meer te vinden zijn dan zijne eigene.

Opstand. — Zie **Verheffing.**

Overeenkomstig den geest des tijds, — dus noemt het valsch liberalismus alles wat naar zijn smaak is. Zoo was het b. v. zeer overeenkomstig den geest des tijds, in Oostenrijk met één slag

aan de protestanten en joden volkomen gelijke regten met de Katholieken in te ruimen, terwijl het integendeel *niet* overeenkomstig den geest des tijds is, om eindelijk overal aan de Katholieken van Duitschland, de hun door de bondsacte beloofde gelijkstelling feitelijk te doen geworden. In meer dan een duitschen Staat leven de katholieken nog steeds onder de hardste verdrukking; in den modelstaat Sardinië onderdrukt de politie schaamteloos alle katholieke instellingen en levens-uitdrukkingen. Dat alles is door en door „overeenkomstig den geest des tijds.” Wanneer daarentegen de Keizer van Oostenrijk eenmaal, aan hunne Kerk opregt toegedane, Katholieken in zijn ministerie beriep, waarin buitendien een protestant de hoofdrol speelde, dan was zulks eene zware zonde tegen den geest des tijds. Niets is gemakkelijker, dan om datgene wat men zelf niet kan bewijzen, of weet te verantwoorden, op rekening van den goeden geduldigen tijd te stellen. — Dat verscheiden andere monarchen naast de wereldlijke heerschappij ook de geestelijke uitoefenen, tevens de pausen hunner landen zijn, mag geen aanstoot geven; onverdragelijk echter, wijl het met den geest des tijds strijdt, is de wereldlijke heerschappij des roomschen Pauses. De bisschoppen der door een Hendrik VIII gestichte engelsche staatskerk mogen ongedeerd in het hoogerhuis tevens als wetgevers

en regters optreden; als echter zoo veel of zoo veel priesters in den Kerkelijken Staat staatsambten bekleeden, dan moet zulk een misdrijf tegen den „geest der eeuw” met *alle* middelen worden tegengewerkt. De „secularisatie” van den Kerkelijken Staat is reeds op grond hiervan een onvermijdelijke eisch van den *tijd*, welks wil geene tegenspraak duldt.

Overtuiging, *moderne*, wordt de beschouwing genoemd, volgens welke de tien geboden eene doode letter en het onderscheid tusschen goed en kwaad een verouderd vooroordeel is. De voornaamste bevorderaars der moderne overtuiging zijn de reformjoden, en wat met hen op gelijke, „zedelijke hoogte” staat, waarom dan ook, zoo als bekend is, de liberale dagbladen zich van dezulke laten bedienen en provianderen.

Overweldiging noemt het liberalismus het, als iemand over onwettig of gewelddadig geplaatste slagboomen heen naar zijne regten grijpt. Bijzonder sterk is dit woord op religieus gebied in zwang. Wilt het liberalismus van regtwege zoowel in het rijk des geestes als in dat der stof moet heerschen, zoo kan van zijn kant nooit een ongeoorloofde overweldiging plaats hebben.

Pariteit, *confessioneele*, beteekent in den mond van den vooruitgang huldigende liberalen zooveel als vrijlating en billijke gelijkstelling aller godsdien-

stige belijdenissen, met éénige uitzondering der Roomsch-Katholieke. Van deze grondstelling uitgaande, moet in het algemeen de regeling van de betrekking der Kerk tot den Staat plaats hebben, wanneer men voor de eischen van den tijdgeest regtvaardig worden en zich niet voor altijd met den vooruitgang overhoop werpen wil. Alles moet gelijk zijn voor de wet — de Katholieke Kerk alleen niet; alles moet in de meest mogelijke onafhankelijkheid, zich op eigen voeten mogen bewegen — de Katholieke Kerk alleen uitgezonderd; in alle betrekkingen moet aan de politie-dwang een einde worden gemaakt — slechts tegenover de Katholieke Kerk is de voogdijschap der politie een onvervreemdbaar heilig majesteitsregt; nergens mogen uitzonderingswetten verder geduld worden — slechts de Katholieke Kerk en hare bedienaren moeten zich die zonder morren laten welgevalven; het regt van landverhuizing is even als het regt van vereeniging een onveranderlijk regt des menschen, slechts de ordepriesters der Katholieke Kerk, of ten minste in alle geval de Jesuiten „ en wat slechts eenigzins met deze in aanraking komt, ” mogen geene grenzen des lands overtrekken. Niemand mag in het vrije woord ter verkondiging en voortplanting zijner overtuiging, in het minst belemmerd worden, slechts voor de verkondigers der Katholieke geloofsleer zijn er geene mondstoppers en klankverdoovers

genoeg te vinden. Tot de confessioneele pariteit behoort ook ongetwijfeld de gelijke beregtigdheid aller burgers, zonder onderscheid van godsdienstige geloofsbelijdenis, tot het bekleeden van openbare ambten, bedieningen en waardigheden. Dit beginsel is ook werkelijk in de grondwet aller constitutioneele Staten opgenomen; maar blijft daarin, als 't ware, eene doode letter. Ons zoogenaamd *liberale* Nederland levert daarvan ook een sprekend bewijs. Op geringe uitzonderingen na, is aldaar het ruim $\frac{2}{3}$ gedeelte der bevolking, *enkel wijl het Katholiek is*, van alle staats-, gewestelijke en gemeente-posten en bedieningen uitgesloten; ja zelfs bij vrije stemmingen, heeft men van protestantsche of liberale zijde, huismiddelen uitgevonden, die alles behalve kiesch of edel zijn, en die men aanwendt, om toch elke verkiezing eens gehaten Katholiek te eluderen. Dus verlangen het op eenen gebiedenden toon de apostels der „moderne” vrijheid, van welke de dichter zingt:

*Plume themselves in freedom's pride
Tyrants stern to all beside. 1)*

Philisters (de uitdrukking behoort wel niet tot de magtwoorden, doch is er onafscheidbaar van, wijl de philister er het hoofdvoorwerp van uitmaakt)

(1) In gewoon proza aldus vertaald: „Terwijl zij in vrijheidswaan trotsch daarheen stappen, treden zij alles wat niet denkt en wil zoo als zij, tiranniek met de voeten.”

zijn degenen, welke, ofschoon honderdmalen door de voorgedachte of dergelijke spreekwijzen misleid, zich toch nog voor en na bij den neus laten rondleiden. De liberale pers noemt deze menschen met den allezins ook kenmerkenden naam van „mannen der verlichting en des beradenen vooruitgangs.” Eene zeer bijzondere soort is de liberale *courantenphilister*. Alvorens deze des morgens zijne courant heeft gelezen, is hij slechts een half mensch; onder het lezen echter gaat hem het eene licht na het andere op, zoodat hij 's avonds bij zijn half kruikje of zijne halve flesch over alle vraagstukken van den dag kan spreken als een boek, en niet begrijpt hoe het mogelijk is, dat men van een ander gevoelen kan zijn. Eene soort van hoogeschoolen voor de couranten-philisterie zijn de casino-leeskamers. In de plegtigste stilte, het nadenkende hoofd nu door den eenen dan door den anderen elleboog ondersteunende, zitten zij hier, en hebben het voorkomen, alsof op hen in de eerste plaats de zware taak drukte, den aardbol in zijne gewrichten te houden en hem om zijne spil te doen draaijen. Hier ontspringt eene hoofdbron der „openbare meening” (zie dat art.); opdat deze niet door onzuivere elementen troebel gemaakt zoude worden, houden de directeurs dier inrigtingen alle drukwerken, die niet „liberaal” zijn, op het zorgvuldigste uit het heiligdom der verlichting verwijderd. —

Een als menschenkenner beroemde Franschman heeft gezegd, dat niemand het kwaad om der wille van het kwaad doet of wil. Zeer zeker is deze troostspreuk toepasselijk op onze philisters. Hunne meening is veeleer doorgaans eerlijk en opregt; slechts zijn zij al te zeer genegen, om zich betrekkelijk den aard des kwaads te bedriegen of te laten bedriegen, en met drift te grijpen naar alles wat schittert. Als het werkzaamste middel tot bedrog kan men bij den Philister, naast de eigenbaat, de ijdelheid beschouwen. De fabel van den vos, die de raaf door het prijzen harer schoone zangstem, de kaas uit den bek lokte, herhaalt zich bij hem dagelijks en op alle plaatsen. De liberale couranten-schrijvers zijn de sluwe vossen, hunne abonnées de al te ligt vertrouwende raven. Zeiden de eersten ronduit, wat zij meenen en bedoelen, dan zouden er zeer velen, de eene na den andere open wegvliegen. Het liberale journalisme weet zulks ook zeer wel, en gaat daarom tegenover zijn philisterie nog een stap verder, dan zelfs TALLEYRAND gegaan is. Het bedient zich van de taal, niet slechts om zijne gedachten te *verbergen*, maar, zoo als reeds is opgemerkt, om de taal tegen zich zelve te wenden, om regt tot onregt, logen tot waarheid om te keeren. En hij kan zich zeer geruststellen: de philister zal gewoonlijk alles wat uit *deze* werkplaats komt, trouwhartig als echte gangbare munt

aannemen, en verder in omloop trachten te brengen. Daarvoor tituleert men hem dan ook als het „ware intelligente deel der natie.” Tot de karakteristiek des liberalen Philisters behoort eindelijk nog, dat hij „uit grondbeginsel” niets voor het algemeen doet of opoffert, maar daarentegen diegenen, welke een zoodanig grondbeginsel niet goedkeuren, steeds op de scherpste wijze critiseert, daar hij alles beter zou kunnen maken, indien hij slechts wilde. Hij is in het algemeen een vriend van het aangename levensgenot, en zal steeds aan een kalkoen boven een arend den voorrang geven. In weerwil daarvan zijn sedert 1789 bijna alle revolutiën hoofdzakelijk door de vlottende massa's der bevolkingen tot stand gekomen, waarvan onze Philister de kern uitmaakt, waarom dan ook, zoo als gezegd is, bij voorkeur op hem, alle hoogklinkende magt- en stopwoorden toepasselijk zijn.

Folietiek, *de*, is volgens de door den liberalen minister des Groothertogdoms Baden, VON ROGGENBACH, openlijk in de kamer gegevene definitie, „de kunst des resultaats,” en zal volgens hetzelfde hooge gezag, elke regering „van de algemeene goedkeuring zeker zijn,” als zij slechts resultaat of eene goede uitkomst heeft. Men ziet dat het jaar 1848 leerzaam gewerkt heeft; juist zoo spraken toemaals de HECKER's, de STRUVE's, de MIEROSLAWSKI's en consorten; en zonder de resultaten

der pruisische bajonnetten, zouden genoemden zich thans, in plaats van den Heer VON ROGGENBACH, over de algemeene goedkeuring verheugen. Het zou echter mogelijk kunnen zijn, dat er, bij de voordragt van bovengenoemde definitie, eene misvatting was onder geloopt: de politiek des „resultaats” of der „voltrokken feiten” past slechts voor de *Grooten*, die haar ook hebben uitgevonden, niet voor de *Kleinen*, al mogten zij zelfs, zoo als Baden, sinds de omverwerping van het concordaat, tot de constitutioneele „modelstaten” behooren. In het bijzonder schijnt het Groot-hertogdom Baden, wanneer het eenmaal op het „resultaat” alleen zal aankomen, in spijt van alle dappere dépêches des Heeren VON ROGGENBACH, eindelijk veel beter geschikt om geannexeerd te worden, dan om te annexeren.

Populariteit. De *Kölnische Zeitung* deelt in haar N.º 284, dd. 13 October 1861, uit Napels, in welks „bevrijding” zij zulk een levendig belang stelt, het navolgende mede: „Reeds in de tweede helft dezer maand keert de dappere generaal CIALDINI, die door zijne gestrengheid en ongedwongenheid een zeldzame *populariteit* heeft verworven, van hier naar Bologna terug.” De aanhaling zal reeds voldoende zijn, om aan te toonen, wat het liberalismus onder het woord verstaat, en welke middelen men moet aanwenden, om bij de

liberalen populair te worden. De dertien plaatsen, welke de „overwinnaar van Castelfidardo,” ter verwezenlijking van den Napolitaanschen „volkswil”, met den grond heeft gelijk gemaakt, benevens de duizenden, die hij geslagt heeft, verzekeren hem bij de nog levende liberalen en bij hunne nawereld, de schoonste kroon der populariteit of volksgezindheid.

Protestantismus, *het*, omvat tegenwoordig alles wat zich ontkennend, tegen de instellingen der Katholieke Kerk verklaart. Eenige positive geloofsbelijdenis wordt daartoe volstrekt niet vereischt. (Zie verder symbooldwang.)

Publieke Meening. — Zie **Meening.**

Reactie, een verschrikkelijk woord, dat bij het liberale couranten-philisterie nooit zijne uitwerking mist; de tegenhanger van „voortgang.” De dagbladschrijvers zouden zich door menigvuldiger gebruik dezer woorden, vele moeite en inkt kunnen besparen, vermits zij reeds op zich zelve alleen alles zeggen en bewijzen. Reactie beteekent eigenlijk en oorspronkelijk verder niets, dan: tegenwerking. Wanneer b. v. iemand een Russisch bad heeft genomen, en hem daarna, om het gestoorde evenwigt weder te herstellen, eene kuip met koud water over het ligchaam wordt gegoten, dan brengt zulks eene tegenwerking of reactie te weeg. In dezen zin omtrent wordt dan ook het woord zinne-

beeldig op de politiek toegepast, en spreekt men over eene reactie, wanneer de politie of betrekkelijk de soldaten van eene revolutionaire beweging meester zijn geworden, en de staatsmagt er zoo spoedig mogelijk op uit is, om het door middel van verschillende bewegingen verrekte weder in de gewrichten te brengen, en dammen tegen de terugkeering eener dergelijke overstrooming op te werpen. Gelijk intusschen alle begrippen onder den invloed van het liberalismus eene buitengewone rek-en beweegbaarheid hebben bekomen, zoodat zij even als de steeds zwevende neveldampen, nauwelijks nog door het oog kunnen worden nagegaan, zoo is het ook met het woord „reactie” gegaan. In zijne meest algemeene beteekenis genomen, bestaat er eene redelijke of verstandige en eene onverstandige reactie, die echter beide door de journalisten gewoonlijk op eene verregaande wijze door elkan-der geworpen worden. De redelijke reactie is boven reeds in het algemeen aangeduid; de onverstandige heeft dan plaats, wanneer eene staatsmagt zich na de zegepraal op de revolutie verbeeldt, thans alles naar willekeur en goedvinden, zoo te kunnen inrigten, als haar juist het geschiktste voorkomt, als zij waant de oude afgesneden takken weder wortel te kunnen doen vatten, of als zij, in plaats van de eigenlijk schuldigen te *straffen*, wraak aan hen, ja zelfs ook aan diegenen oefent, welke

slechts zijn medege'loopen, en het laddertje gedragen hebben, hetzij uit vrees voor de rooden, of wijl zij, door hunne lokkingen en beloften bedwelmd, niet zoo regt wisten, wat zij eigenlijk deden. Het ergste middel tot het erge doel, de gevaarlijkste overdrijving der zucht tot reactie is echter de geheime politie, het troetelkind van het eigenlijke absolutismus, dat in haar het beproefdste middel tegen alle voor den Staat gevaarlijke woelingen waant te vinden, terwijl het daarmede slechts de dweepers in de hand werkt. Eene zoodanige reactie is eigenlijk niet veel anders dan eene revolutie, of in den regel voert zij die ten minste weder aan, zoo als in het algemeen naauwelijks ooit, zonder eenige voorafgaande schuld der regeringen eene revolutie heeft plaats gehad. Wijl nu in zoo vele gevallen reeds dergelijke onverstandige reactiën in het werk zijn gesteld, zoo heeft het liberalismus gemakkelijk spel, als het van de reactie eene soort van Medusa-hoofd maakt, waarmede het zijn publiek in verschrikking en beweging brengt, zoodra het eenigen regeringsmaatregel, die in zijne kraam niet te pas komt, wil tegenwerken en verijdelen. Zoo als er blinde revolutionairen van beroep zijn, zoo zijn er ook blinde reactionairen, die even als de eersten slechts het geweld dienen, daarvan alles, vooral ook voor hun eigen persoon of voor

hunne beurs verlangen en verwachten. Deze soort van reactionairen, die den blik altijd slechts „naar boven” gerigt houdt, heeft dan ook hare bijzondere langstaartige loyaliteits-phraseologie, waarvan even zeer een aardig woordenboek zou kunnen geschreven worden. *Thans* is dit echter nog geene zoo dringende behoefte des tijds; welligt brengt het echter de liberale of radikale „vooruitgang” spoedig zoo ver, dat weder het allermeest op de handelingen van zoodanige reactie moet worden geteld. In alle geval bevindt hij zich op den besten weg tot dit doel, zoo als in het algemeen het liberalismus voor niets anders dreigender is dan voor de *vrijheid*.

Regt der volken, het, beteekent in de kunsttaal van het liberalismus iets geheel anders dan de Juristen wel droomen zouden. Datgene, wat men tot dusverre alzoo noemde, is verouderd en het „vrije ontwikkelingsregt der menschheid” in de plaats getreden. Krachtens dit ontwikkelingsregt, mag er niet slechts vrijelijk geroofd worden, maar de beroofde mag ook niet eens pogingen in het werk stellen, om zijne goederen terug te bekomen, van welk misdrijf b. v. FRANCISCUS II beschuldigd wordt. Van een regt der volken ten gunste der zwakkeren hoort men nauwelijks meer gewagen. Natuurlijk verandert de zaak volgens de betrokken personen. Toen Oostenrijk zich over de Piemontische woe-

lingen binnen en buiten zijne grenzen bezwaarde, werd het van den kant der liberalen met uitjouwing beantwoord, terwijl daarentegen een vloed van toorn zich over diegenen uitstort, welke den landvoogd der „provincie” Napels het doorzetten van het consolideringsproces in het geringst bezwaren. Ook kan men op het gebied van het privaatsrecht ongetwijfeld eerlang een daaraan beantwoordenden vooruitgang der begrippen verwachten. De gewone liefhebbers van vreemden eigendom kunnen werkelijk over schending van het beginsel der „vrije concurrentie” bezwaren indienen, wanneer ook hun niet wordt toegestaan, hunnen natuurlijken aanleg ongestoord te „ontwikkelen”, met andere woorden: het kapitaal huns geestes zoo rentegevend te maken als mogelijk is. — Waarom zou aan de kleinen niet geoorloofd zijn, wat de Grooten onder de toejuiching der „beschafte wereld” in praktijk brengen?

Regten van den mensch, *onvervreembare.*

Onder den titel van „De regten van den mensch” heeft in de vorige eeuw een geëmerikaniseerde Engelschman, THOMAS PAYNE, een boek geschreven, hetwelk ten doel had, de bestaande monarchale orde ten onderste boven te keeren. Kort daarop heeft de Fransche revolutie de uitvoering van dit denkbeeld ter hand genomen, is echter, zoo als zulks niet zelden met betrekking tot de vooruit-

gangsontwerpen het geval is, nog eenigzins verder gegaan, zoodat PAYNE zelf juist uit de gevangenis naar de guillotine wandelen zoude, toen de val van ROBESPIERE eene wending te weeg bragt. De door hem gekozen Boektitel heeft intusschen grooten opgang in de wereld gemaakt, en telt thans nog onder de gangbaarste en dankbaarste magtwoorden van het liberalismus. Alles is „onvervreemdbaar regt van den mensch”, wat de vooruitgang aan de door hem beschermde menschen toewenscht, zonder daarvoor een houdbaren regtstitel te kunnen aanvoeren, of dat zelfs den formeelsten regtstitel tegen zich heeft. Daarom is dan ook natuurlijk het aan het woord verbondene denkbeeld aan eene gestadige verandering onderworpen, of het laboreert ten minste aan de grootste onbepaaldheid. Juist hetzelfde, wat b. v. voor de Italianen en Hongaren onvervreemdbaar menschecht uitmaakt, mag ten gunste der Polen niet worden ingeroepen. Wat in Spanje als zoodanig geldt, verdient in Zweden, Mecklenburg en Holstein (zie Tolerantie) niet het minst in aanmerking te komen, enz. — Tot voor korten tijd had in het liberale leger de stelling in zeker opzigt kracht van wet, dat nergens anders de regten van den mensch hooger op prijs gesteld en bepaalder gewaarborgd worden dan onder de bescherming der sterrenbanier, in Amerika, waar geen erfelijk Vorstenregt, geene bevoorregte klassen,

geen staande leger, geen kies-census, geene „doode hand”, in het algemeen niets te vinden is, dan volksverkiezingen, of producten dier verkiezingen. En ook zelfs thans nog tracht de liberale pers met alle moeite zich met geestdrift voor de „vrije mannen” der Unie te bezielen, ofschoon deze hunne verwachtingen en voorzeggingen te schande gemaakt hebben. En zeker is de in het Zuiden bestaande slavernij en de daaraan verbonden „handel in menschen vleesch” een schandvlek voor de Christenwereld. De partij des Zuidens der vereenigde of liever veroneenigde Staten, voor welke overigens het voortdurend bestaan der slavernij of een analogon daarvan, in der tijd een levensvraag uitmaakte, kan zich dan ook van deze vlek nimmer zuiveren. Daarom bekommert zich het liberalismus ook weinig om het Zuiden; het zou er even zoo bereidwillig over heen zien, als over de slagterijën van CIALDINI; maar in het Zuiden huizen de Amerikaansche „Jonkers” — zoo als in het Pruisische huis van afgevaardigden werd gezegd —, die als zoodanigen reeds voor de beurs- en handelsmonopolisten een steen des aanstoots zijn. Toen het Noorden bevond, dat zijn klimaat het slavenwerk niet eischte, schafte het de door de constitutie van 1787 niet verbodene slavernij aldaar af, en *verkoch*t zijne slaven aan het Zuiden. Maar nog zoo als vroeger, streek het geheel gemoedelijk

zooveel voordeel op, als de instelling slechts in staat was af te werpen. Zoo maakten de mannen van het Noorden niet de minste bedenking, om hunne dollars op slavenlanderijen rentegevend te beleggen en met hunne schepen den toevoer van Negers uit Afrika over Cuba te bezorgen. Terwijl in het Zuiden de blanke ten minste voor hetzelfde altaar met den slaaf nederknielt, wordt in het Noorden zelfs de *vrije* zwarte niet slechts uit de herberg en den waggon, maar zelfs uit de kerk verbannen, in welke blanken bijeenkomen; ja zoo lang nog slechts de nagel eens vingers het spoor van negerafkomst draagt, wendt de blanke hem als een verachtelijk ongedierte den rug toe. Ook in het Noorden worden 5 zwarten, die echter nooit een votum hebben, tot verdeeling der stemmen voor 3 blanken geteld, zonder dat het liberalismus daarin de geringste schending der „regten van den mensch” erkent. Het Noorden verzet zich voornamelijk tegen de losscheuring van het Zuiden, wijl het daardoor zijn vroeger aandeel aan de winst des slavenstelsels zou moeten missen. Men heeft aan het valsche, moderne liberalismus wel eens verweeten, dat het wel veel over „vrijheid” sprak, doch slechts de „gelijkheid” kende en wilde. Dit steunt echter op eene dwaling: dit liberalismus wil even zoo min de gelijkheid als de vrijheid, ja welligt zelfs nog minder; het wil integendeel slechts wat

hem behaagt; het wil slechts genieten en daarom heerschen, onvoorwaardelijk en tot elken prijs heerschen; al het overige is slechts middel tot dit doel — ook de „ onvervreembare regten van den mensch” niet uitgezonderd.

Religie. De *liberale* religie eischt in de eerste plaats, dat men het „ oude bijgeloof” geheel en al laat varen, en dat al degenen, welke dit nog niet van zich kunnen verkrijgen, zich steeds voor oogen moeten stellen, dat zij slechts van de genade der politie leven. Deze religie heeft zich langzamerhand ontwikkeld. Eerst heette het, de afmagtige God kon het best in de natuur worden vereerd, b. v. op een berg bij den op- en ondergang der zon; daarop verbande men de godsdienst naar het „ stille kamertje;” eindelijk werd het „ binnenste des harten van den mensch” voor het ware en eenige heiligdom verklaard. Wie de religie nog anders begrijpt, en b. v. nog geregeld de kerk bezoekt, behoort tot de „ papendienaars of ten minste tot de obscuranten, zoo hij niet voor een huichelaar wordt verklaard. Het laatste is gewoonlijk het lot van hem, dien men, met den besten wil, onmogelijk het verstand betwisten kan.

(Zie verder *Confessionalismus*).

Religie (de) heeft niets met de politiek te maken. Deze grondstelling wordt onophoudelijk door diegenen geproclameerd, welke met behulp der

politiek, de religie op zijde trachten te schuiven of ten minste zooveel mogelijk te kortwieken. Tot eenige invloedrijke bediening mag, krachtens deze stelling, niemand gekozen worden, *wijl* hij Katholiek is; wel is het geheel naar de orde, dat hij om deze reden daarvan uitgesloten blijft en dat de onkatholieken slechts aan geloofs- en ongelooftgenooten hunne stemmen geven. Op Joden en vrijgemeentenaren vindt deze stelling toch geene toepassing.

Religie der toekomst. — Zie **Toekomstige religie.**

Rijpheid, *politieke*. Zij is alsdan bij een volk in het algemeen voorhanden, wanneer de liberale magtwoorden in zijn vleesch en bloed zijn doorgedrongen, en het gedurende den dag gelooft, wat het des morgens in de courant gelezen heeft. Den hoogsten graad van rijpheid behouden natuurlijk de journalisten steeds zich zelve voor. Deze openbaart zich in bijzonder scherpzinnige onderscheiding, krachtens welke voor alles dadelijk raad voorhanden is, zonder dat men in het gevaar komt als revolutionair te verschijnen. Zoo onderscheiden zij b. v. zeer streng de monarchale van de dynastische belangen. Een volk mag zijn vorst als *dynast* zonder complimenten het land uitjagen, als *monarch* echter moet het hem steeds lief hebben en eerbiedigen; het *beginfel* der legitimiteit is een hei-

ligdom; de *belangen* der legitimiteit echter, en hunne verdedigers, de legitimisten, moeten met *alle* middelen worden tegengewerkt; de *landsvertegenwoordiging* is onverantwoordelijk en onschendbaar — tenzij dat soms eene kamer zich naar den „volks-wil” niet wil plooijen, of de reactie er eene meerderheid telt; eene *constitutie* is onschendbaar, doch slechts met uitzondering van die paragrafen, welke „de vrije beweging der geesten” — en der handen belemmeren, enz. Ook het liberalismus heeft zijne scholastiek, en wel eene meer geraffineerde, dan de middeleeuwsche ooit geweest is. Er wordt, vooral bij gelegenheid der verkiezingen, veel over politieke rijpheid gesproken, die zich daarbij moet doen blijken. Als eenige uit de verte gekomene woelgeesten, welke niemand in het hart en in de beurs heeft gezien, door vooruitgangsfrazen zich van de meerderheid weten te verzekeren, dan bevindt het betrokken kiesdistrikt zich in den toestand van politieke rijpheid, terwijl daarentegen dat volk, hetwelk naar de stem dergenen luistert, die dagelijks met hem omgaan, en zijne behoeften des geestes en des ligchaams kennen, wegens zijne onrijpheid op de kwaadwilligste wijze bejegend wordt.

Roovers zijn naar het moderne taalgebruik van het liberalismus vulgivagus de zulke, welke die deugden werkelijk bezitten, waaraan het laatste bijzonder gebrek heeft: loyaliteit en gelaten zelfop-

offering. Men wil, dat een Piëmontesche landvoogd der „provincie” Napels het woord omgekeerd heeft; deze toepassing rust echter op eene dwaling. Reeds heeft de Fransche vooruitgangsconventie de Vendeërs, en NAPOLEON I de Spanjaarden „Roovers” getituleerd, wjl zij zich noch voor geld, noch voor goede woorden naar de toenmalige pogingen tot eenheid voegen wilden. In alle geval zijn al die ontelbare roovers eerst door de Piëmontezen in het land gekomen. Onder de heerschappij der Bourbons, knaagde de liberale drukpers maanden lang aan een enkelen Napolitaanschen bandiet, zoo zeldzaam waren zij toenmaals.

Slavernij des Geestes. — Zie **Vrij onderzoek.**

Stagnatie der waarde. — Zie **Doode hand.**

Standpunt, overwonnen. — Zie **Bijgeloof.**

Stemming, eigenlijk een kunstwoord der Beurs, waarvan echter de journalistiek een zeer voordeelig gebruik weet te maken. Om over de stemming der Beurs berigten te kunnen mededeelen, moet men ten minste in de cours-noteringen der makelaars een blik hebben geworpen; de journalist daarentegen heeft de hand geheel vrij. Zoo als men weet, worden de correspondenten per brief of per regel door de redactie betaald, nu beter, dan slechter, naar mate zij de laatste bedienen. Staan hun regtstreeks geene eigenlijke nieuwstijdingen ter beschikking, dan wordt

er over de „stemming” berigt gegeven. Al wie weet wat het beteekent, om slechts uit te vorschen, wat de naaste bureu gevoelen en denken, zal zich welligt verbeelden dat zulk een „stemmingsberigt” eene buitengemeen moeilijke zaak is. Doch dit is in geene deele het geval. De arendsblik eens courantencorrespondents overziet in een ommezien, in eene wip, niet slechts groote hoofdsteden, maar zelfs geheele Staten. Wanneer b. v. heden een ministerie den eenen of anderen maatregel decreteert, dan schrijft morgen reeds de correspondent X of Y, dat eene algemeene *ontstemming* er het gevolg van is, zoo niet zelfs eene diepe opgewondenheid; waarom het betrokken ministerie, zoo als van zelve spreekt, niets beters zoude te doen hebben, dan zijn maatregel onverwijld weder in te trekken. In zeer vele gevallen hebben voor het overige dergelijke berigten meer ten doel, om eene zekere stemming *uit te lokken* dan te *constateren*. Op zoodanige wijze was Hongarije b. v. steeds op het diepst ontstemd; dus verwekte het Oostenrijksche concordaat bij alle „beschaafden” (die het grootendeels natuurlijk even zoo min gelezen hadden als de journalisten) eene diepe verontwaardiging; zoo hebben zich alle „denkenden” zonder uitzondering verontwaardigd bij de gedachten, dat Duitschland aan een Duitsch Bondsland tegen Russen of Franschen zijn bijstand verleen, of zelfs voor diens buiten

Duitschland gelegen bezittingen waarborg konde verleenen, enz, enz.. Als een abonnent leest, dat alles, wat op beschaving kan aanspraak maken, van dit of dat gevoelen is, zoo kan hij natuurlijk niet voorbij om er zich bij aan te sluiten, wijl hij anders immers onder de onbeschaafden zoude geteld worden, en de gisteren uit de lucht gegrepene stemming heeft dus reeds heden vleesch en been aangenomen. Wil het daarmede echter niet regt vloten, dan slaat de hoofdredacteur met een hoofdartikel het vat den bodem in, waarmede zich dan zijne stemming als *openbare meening* in het land uitstort. — Ook over de stemming der hoven, der diplomaten en ministers leveren de dagbladen regelmatig bericht en wel met eene bepaaldheid, die aan het couranten-geloovende publiek geen twijfel overlaat. Het is moeilijk alle dergelijke kunsten beknoptelijk te karakteriseren: het engelsche *Humburg* is helaas onvertaalbaar.

Symbooldwang, *lastige* — bijna enkel op het gebied van het protestantismus in gebruik, om daarmede de overblijfselen van uit de oudheid overgebragte kerkelijkheid aan te duiden, met welke hier en daar nog een achter zijn tijd teruggebleven consistorie het zou willen wagen de „vrije vlugt van den menschelijken geest” te belemmeren. Zoo als in het algemeen tegenwoordig het Groothertogdom Baden weder aan het hoofd des vooruit-

gangs optreedt, zoo heeft dan ook onlangs de „kerkvergadering” van Durlach den Symboolstaart gelukkig met wortel en al uitgerukt, terwijl zij alleenlijk diegenen voor „evangelische christenen” verklaarde, welke nog aan eene „zedelijke wereldorde” gelooven.

Toekomstige religie, de, is de religie van al degenen, welke er tegenwoordig geene hebben, en die tevens hopen dat er in de toekomst geene meer zal zijn. Hun gronddogma verklaart den mensch slechts naar kwantiteit, niet naar kwaliteit van het dier onderscheiden; hij is een veredelde aap, zoo als deze slechts een in ontwikkeling ten achtergeblevene mensch is. En indedaad, men moet het liberale rationalismus veel vergeven, wegens dezen enkelen trek van bijna overdrevene bescheidenheid.

Tolerantie, de, kan even als de daarmede verwante pariteit (zie dat art.), volgens het liberale spraakgebruik, in het algemeen slechts in zulke landen ter sprake komen, waar Katholieken de overwegende of toongevende meerderheid uitmaken. Aldaar moet, krachtens de tolerantie, het toegewendst ontzag ten opzichte van de onkatholieken, en vooral van de protestanten worden in acht genomen; men moet op algemeene kosten kerken en scholen voor hen inrigten, begraafplaatsen voor hen ter beschikking stellen, hen bij aanstellingen en benoemingen ruim bedenken, en vooral alles ver-

mijden wat hun godsdienstig gevoel zou kunnen krenken. In gewesten, waar protestanten de meerderheid uitmaken, heeft de zaak echter een ander, ja men mag wel zeggen, omgekeerd aanschijn. Daar wordt het dadelijk voor clericale aanmatiging, voor storing van den confessionelen vrede uitgekreten, als het Katholieke gedeelte zich zoude durven vermeten, op tolerantie, of zelfs op pariteit aanspraak te maken. In het hooggeprezen „Duitsche” Holstein, het troetelkind van het liberalismus, is het geheel naar de orde, dat een Katholieke priester geen protestantsch kerkhof betreden, geen gemengd huwelijk inzegenen, slechts in eenige „geprivilegieerde” plaatsen godsdienstoefening houden, dat geene katholieke kerk klokken hebben mag, en wat dies al meer is. Even zoo min valt het in Brunswijk of Mecklenburg den liberalen in om zich op pariteit of tolerantie te beroepen. In de oudpruisische provinciën deinst men, verstoord terug, voor de aanvraag, om van staats- of gemeentewege, voor de bestaande kerkelijke behoeften der Katholieken iets te doen of toe te kennen; in de Katholieke Rijnlanden daarentegen, gedoogen de voorvechters der tolerantie en des vooruitgangs niet eens, dat de Katholieken er zich over bezwaren, dat eene volgens de stichting gemeenschappelijke universiteit, zoo veel slechts eenigzins mogelijk is, aan de willekeur der onkatholieken wordt overgeleverd. Hierbij komt,

wel is waar, het punt der *Intelligentie* (zie dat art.) nog in aanmerking, volgens 't welke, zoo als van zelf spreekt, Katholieken niet kunnen concurreren. De geheele beschaafde wereld geraakt door eene Madiai-, Mortara- of Matamoros-aangelegenheid in oproer, en loopt storm tegen het ultramontaansche fanatisme, terwijl daarentegen reeds de achtting voor de „staatswetten” het verbiedt, ongevallig op Zweedsche landsverbanningen en Iersche volksverhuizingen te zinspelen, of slechts er notitie van te nemen, wanneer een anglikaansche bisschop b. v. een grafzerk met geweld van een kerkhof laat verwijderen, wyl het daarop geplaatste verzoek, om voor de ziel des overledenen te bidden „als een teeken van het Katholicisme moet beschouwd worden.” De bisschop van Ripon is immers geen *Katholiek* bisschop! Voor landen, in welke de geloofsbelijdenissen niet gemengd zijn, beteekent tolerantie, even als vrijheid, zooveel als privilegie der ongeloofigen tegenover de geloovigen. Waar de liberale tolerantie den hoogsten bloei heeft bereikt, zoo als b. v. tegenwoordig in Piemont, worden op grond van de Ricasolische zinspreuk: „De vrije kerk in den vrijen staat,” de inzamelaars der St. Pieterspenningen wegens deze misdaad in de gevangenis geworpen, terwijl de politie de kerken en kloosters profaneert, en de veldkapellaan van GARIBALDI het nieuwe evangelie van den door het

„volk” stormenderhand veroverden kansel verkondigt. — Geen wonder, dat de engelsche bijbelcolporteurs in Piemont het beloofde land zien, waar hun een rijke oogst te wachten staat, en dat het liberalismus met zulk eene onstuimigheid op de erkenning van het koningrijk Italië aandringt. Reeds alleen wegens zijne tolerantie heeft VICTOR EMMA-NUËL de billijkste aanspraak op zoodanige koningskroon, zonder de door de Franschen voor hem gewonnen veldslagen, of de heldenfeiten der GARI-BALDI'S en MAZZINI'S in aanmerking te nemen.

Ultramontanen, met dezen naam bestempelt men diegenen, welke *ook* voor de *Kerk* regt en vrijheid willen, en zich niet ontzien, om hun geloof vrijmoedig en openlijk door woord en handeling te belijden. Zulk eene kerkelijke gezindheid telt het liberalismus onder de verfoeijelijkste ondeugden, doch wel te verstaan, als *Katholieken* er mede besmet zijn. Willen soms protestanten „van de groene tafel uit” zich in de sacristy niet laten regeren, en hunne Kerkelijke inrigtingen *zelve* leiden en besturen, dan heet zulks: „manmoedige drang naar zelfstandigheid,” en wie daaraan wederstaat, wordt zonder vorm van proces, als reactionair in den ban verklaard. Invloed op de „gezonde kern des volks” hebben de Ultramontanen natuurlijk niet — wijl zij reeds sedert lang door de haar vertegenwoordigende „openbare meening” gevonnisd zijn! Des-

niettemin koestert men eenen onverwinnelijken angst voor hen, en is men onophoudelijk op middelen bedacht, om hun lucht en licht te onttrekken, naar het voorbeeld der heidensche Romeinen, welke de christenen kortweg als de „vijanden des menschelijken geslachts” aanduiden, en dienovereenkomstig ook behandelden. Niet zelden worden de Ultramontanen ook wel eenvoudig „duisterlingen” genaamd, vooral in tegenstelling tot de vrijmetselaars, die, zooals bekend is, hunne organisatie, hunne oversten en hunne „werken” steeds voor de oogen der geheele wereld, als 't ware, onder eene glazen stolp, ten toon stellen, waarom zij nu en dan met de zogenoemde „Lichtvrienden” verward worden, die zich intusschen werkelijk van de vrijmetselaars daardoor onderscheiden, dat zij geen geheim herkenningsteeken hebben, en niet door verschrikkelijke eeden gebonden zijn, om het ook *in hun* bezit zich bevindende wereldgeheim, op het zorgvuldigst en angstvalligst te bewaren.

De ergste soort van Ultramontanen zijn de „Jesuiten”, welk denkbeeld echter in zoo verre van meer algemeenen aard is, daar het ook wel zulke protestanten insluit, welker religie niet enkel in protesteren tegen de Kerk bestaat, vooral wanneer deze zich door verstand en praktische vroomheid onderscheiden.

Verdraagzaamheid. — Zie **Tolerantie.**

Verheffing noemt het liberalismus elken *opstand* welke tot *zijne* doeleinden dient. Wanneer b. v. in Toskane de officieren den eed, aan den standaard gezworen, verbrekende, hun Vorst verraden en verdrijven, — wanneer in den Kerkelijken Staat, welks bevolking haren vaderlijken beheerscher, nog voor weinige jaren op zijne triomfreis door het land, hare hulde heeft toegejuicht, mazzinistische zamenzweerders met buitenlandsch geld een opstand smeden, en der loijale burgerij met dolken schrik aanjagen, dan zijn zulks „verheffingen”, waarin de algemeene wil des volks zijne ware uitdrukking vindt. Mogt daarentegen soms de dag eens aanbreken, op welken, om den druk der Sardijnische willekeurige overheersching te ontgaan, de Lombardijers de Oostenrijksche adelaars weder opstaken, of als de aan hun wettigen Koning getrouw geblevene Napolitanen voor diens regt en voor *hun* regt goed en bloed in de waagschaal stellen, dan zijn zulks vermetele *aanslagen*, die te vuur en te zwaard moeten worden te keer gegaan, waarvoor er noch amnestie, noch genade, noch barmhartigheid bestaat en die slechts op het schavot kunnen geboet worden.

Verlichting, zooveel als oplossing aller begrippen van pligt, regt en godsdienst. — Zie verder *Vooruitgang.*

Verontwaardiging, Zedelijke. Eene zoodanige bevangt steeds de liberalen, wanneer hunne onzedelijke bedoelingen of middelen door iemand bij den waren naam genoemd, vooral echter wanneer deze door tegenstand gedwardsboomd worden. Bereikt zij een bijzonder hoogen graad van intensiteit, dan openbaart zij zich door straatrumoer, en vernieling der „reactionaire” drukpersen (zie *Beweging*); in den regel echter stelt de betrekkelijke journalistiek het zich ten taak, om haar te onderhouden, ten einde haar op den regten oogenblik steeds bij de hand te hebben, en haar naar zich opdoende omstandigheden, tot eene „beweging” of tot een „opstand” te kunnen doen aanwenden.

Verstand. — Zie **Intelligentie.**

Volk (*het*) heeft gesproken, de nationale wil heeft zich verklaard, indien het, zooals in het jaar 1848 ROBERT BLUM te Leipzig, MESSENHAUSER te Weenen, of HELD te Berlijn, enz. een aantal krachtdadige vooruitgangsmannen achter zich heeft en der wettige overheid gehoorzaamheid wordt geweigerd. Is er een toereikend aantal *vreemde* bajonetten bij de hand, om aan den „volkswil” den vereischten nadruk te geven, dan ontspruit daaruit de *grote daad der volksbevrijding*. De phrase wordt vooreerst — in afwachting — slechts op Italië in toepassing gebragt. Voor Indië en de Ionische eilanden geldt zij niet; de „liberale” engelsche dagbladen heb-

ben er niets tegen, dat aldaar de „volksmannen” door de vreemde heerschappijvoerders met schrootvuur nedergeveld of met knoet of zweep tot orde gebragt worden. De liberale pers van andere landen was ook steeds van dat gevoelen.

Volkshail. De uitdrukking omvat alles, wat aan dat gedeelte des volks wèl doet, aan hetwelk het liberalismus zijne bijzondere bescherming verleent, wjl het zulks voor zijn doel bruikbaar acht, of wjl het regtstreeks zijne legerschaar vormt. Zoo eischt o. a. het Volkshail, dat dagbladschrijvers, die als zoodanig het staatsbestuur in de wielen zijn gereden, niet zoo als alle andere menschen, die zich om een of ander misdrijf hebben te verantwoorden, voor het gewone strafgerecht worden betrokken, zij moeten een *geprivilegieerd* gerecht van gezworenen hebben, met welke, zoo als te hopen is, vooraf eerder een woordje kan gesproken worden, dan met regtsgeleerde regters, die er wel voor zorgen zullen, zich geene knollen voor citroenen te laten verkoopen. Dit daargelaten is het geprivilegieerde gerechtsressort, b. v. voor soldaten en ambtenaren een gruwel; voor hen moet volstrekt het gewone regt heerschen, welk de competentie naar den maatstaf der straf regelt. — Edelmoedige bevorderaars van het „volkshail” zijn al degenen, welke op kosten van anderen, oude kromme straten in nieuwe regte veranderen, of prachtgebouwen

oprigten, en zodoende de beurzen der speculanten vullen; verder dezulken welke groote fabrieken stichten en de tot dat einde in 't werk gestelde arbeiders, zoodra deze versleten zijn, der openbare weldadigheid aanbevelen, of welke aan het hoofd van actie-maatschappijen treden en als directeurs, administratie-raden, of hoe de titels ook mogen luiden, het vet, onder het rubriek: *Tantièmes*, afscheppen, nadat zij het gros der kunstmatig opgedreven actiën gelukkiglijk in handen van anderen hebben gespeeld. De verdienste van zulke en met hen overeenkomende volksweldoeners wordt in den regel daarbij ook nog door dankadressen, die zij, als mandatarissen der actionairen handelende, elkander wederkeerig toezwaaijen, en door de regeringen met orde-kruisen, titels of zelfs door verheffingen tot den adelstand beloond, zoo als dan in het algemeen aan de lieden, die „niets voor niets doen”, de eer welke zij najagen voor niets wordt aangedaan, terwijl degenen, welke het werk in echt christelijken zin opvatten en ten uitvoer brengen, of slechts om Gods of der goede zaak wille werkzaam zijn, zich meestal nog kunnen verheugen, indien zij daarenboven niet als duisterlingen en reactionairen vervolgd en bespot worden, zoo als het b. v. thans den leden van de Vincencius-Vereeniging in Frankrijk gaat. — Een hoofdtak ter bevordering van het volkshel maakt te-

genwoordig datgene uit, wat men de emancipatie der arbeiders, bijzonder van den stand der handwerkers noemt. Deze bestaat werkelijk daarin, dat men den „gouden bodem” van het handwerk inslaat en hem vergunt, uit de hand in den mond, van de kruimels te leven, welke de groot-industrie en de windhandel goedvinden hem over te laten. In het algemeen kan nog worden aangemerkt, dat ook het woord „volk” geen bepaald begrip bevat, maar steeds van beteekenis verandert. Als b. v. slechts een troep straatjongens een held van het liberalismus toejuicht, dan is zulks het „volk” geweest; wanneer daarentegen geheele provinciën *tegen* denzelfden held opstaan en zich niet door hem willen laten „bevrijden”, dan zijn het slechts verachtelijke „benden”, waarvan men geene notitie behoort te nemen — indien het niet dadelijk gelukt er korte metten mede te maken.

Volksleger, Volkswapening noemt het vooruitgestreefde liberalismus een zamenmengsel van burgerweer, tournoi- en scherpschutters-genootschappen, hetwelk bestemd is, om de staande legers te vervangen, en alzoo het volk van den zwaren druk der belastingen te bevrijden, zoo als zulks o. a. thans in Amerika zoo schitterend blijkt. De eed, welken een echt volksleger moet afleggen, is, volgens de leer des vooruitgangs, zoo als de Piemontesche voorbeeldig liberale BROFFERIO die uit-

drukkelijk heeft voorgedragen, steeds slechts een stilzwijgend *voorwaardelijke*, dat is: tegenover een onbekwamen of zwakken legitimen krijgsoverste is hij niet verbindend; — de in dit opzigt nog heerschende „middeleeuwsche ideën”, meent hij, moeten eindelijk afgeschaft worden. Met regt verklaart daarentegen volgens deze leer de liberale drukpers het voor de schandelijkste „trouweloosheid”, als de napolitaansche conscripts den standaard des overweldigers den rug toekeeren.

Volksregt. — Zie **Regt der volken.**

Voltrokken feiten. Zie **Beweging** en **Politiek.**

Vooruitgang, *de*, is een monopolie van het liberalismus en beteekent dan meestal zooveel als: over het regt van zijn niet liberaal gezinden evenmensch heen stappen. Wanneer b. v. een vorst of ook een bisschop verdreven wordt, wijl hij zich door ongeroepenen de wet niet wil laten voorschrijven; wanneer een klooster geplunderd, een tot vrome doeleinden gesticht legaat tot goddelooze bedoelingen wordt aangewend, een christelijk genootschap met geweld uiteengedreven wordt, dan is zulks „vooruitgang.” Niet minder is het vooruitgang wanneer eene aan het liberalismus mishagende volksvertegenwoordiging door straatrumoeren overweldigd wordt, of als soldaten tegen hunne „reactionaire” krijgsoversten opstaan, en met zak en

pak tot het revolutionaire leger overloopen. Voor het overige is hun, welke het woord steeds in den mond of in de pen voeren, deszelfs beteekenis niet zeer duidelijk, zij weten vooral niet van waar de vooruitgang uitgaat, noch waarheen hij leiden zal. Feitelijk geleidt hij in den regel tot bankeroet, en niet slechts tot financieel, maar ook tot moreel bankeroet. Men kan ook in een moeras of in een afgrond „vooruitgaan,” gezwezen nog van de voetangels en klemmen, die overal op den weg liggen. In alle geval zijn er velerlei soorten van vooruitgang. Als b. v. NAPOLEON III het woord in zijne troonrede gebruikt, dan denkt hij aan iets geheel anders dan wanneer een Belgische vrijmetselaar, of een Duitsch liberaal het in den mond heeft, daar zij alle drie gelijkmatig het naar de omstandigheden verschillend doel hunner persoonlijke belangen in het oog hebben, tot welk einde de overige menschheid behoort „vooruit te gaan.”

Vreemdelingen. — Zie **Heerschappij van.**

Vrijheid. Met geen woord is het liberalismus gewoon betere zaken te maken, dan met dit: ofschoon ook duizendmaal te leur gesteld en misleid, vliegen de onnoozele vinken toch steeds weder op nieuw op dit lokaas toe. Men behoeft hun slechts over vrijheid voor te kakelen, en zij zijn als 't ware verrukt; men behoeft hun die slechts te beloven, en zij gelooven weldra haar reeds te bezitten. En

het is geen wonder, dat het daarmede aldus gesteld is; want in de daad en in waarheid is er nauwelijks iets schooner dan de vrijheid; maar het moet de ware, de echte vrijheid zijn, de op bereidwilligheid tot opofferingen gegronde vrijheid, die aan *iedereen* het zijne laat en waarborgt, die steeds recht en waarheid als hare leidsterren erkent. Een geheel anderen zin echter heeft zij in den mond van het liberalismus. Voor den liberaal bestaat de *politieke* vrijheid enkel in het recht en de magt, om andersdenkenden in bedwang te houden, en hen naar willekeur uit te putten; de *Kerkelijke* vrijheid bestaat voor hem slechts daar waar de Staat *alleen* het recht heeft de grenzen tusschen zijn domein en de religie te trekken, en de grenspalen naar welgevallen te verplaatsen, waar hij *alleen*, als regter in eigene zaak, zijne competentie kan bepalen en voorschrijven, wanneer, hoe en waar christelijke barmhartigheid zal uitgeoefend, geleerd en ingeroepen worden, waar slechts geoorloofd is, wat hij niet verbiedt, waar elk eigendom te zijner beschikking staat, en hem alles moet worden gewaarborgd, wat hij goedvindt te eischen. Daarom bestaat er dan ook geen veiliger waarborg voor de vrijheid der Kerk dan de overlevering van Rome aan den Sardinischen *galantuomo*, die door het verdrijven van 30 Bisschoppen, de plundering van Kerken en kloosters en de overrom-

peling van Castelfidardo, reeds zoo schitterend getoond heeft, hoezeer het hem ter harte gaat, de Kerk van alles te bevrijden, wat haar in de *vrije* beweging eenigzins hinderlijk zoude kunnen zijn. Op gelijke wijze is het ook met andere vrijheden gesteld; zij bestaan slechts voor de liberalen en voor hunne goede vrienden. Zoo is voor hen de *vrijheid der drukpers* het onbeperkte regt, om alles te drukken, wat in hunne kraam past, terwijl daarentegen de reactionaire pers aan de politie of aan het souvereine volk wordt ter prooi gegeven; de *vrijheid om te spreken*, het regt der minderheid, om zoo lang te spreken, als het de liberale meerderheid niet behaagt de debatten te voteren, of den redenaar te overschreeuwen, hetwelk natuurlijk zoo dikwijls geschiedt, als het den aanvoorders der laatsten gepast en dienstig schijnt; de *persoonlijke vrijheid* eindelijk bestaat in het regt der liberale gezagvoorders, om alle diegenen het land uit te jagen of zonder vonnis of regt gevangen te zetten, die *hun* systeem niet willen huldigen. Vooral zijn in dezen zin steeds vogelvrij de Bisschoppen, de priesters, alle ordegeestelijken, maar bijzonder de Jesuiten. In het algemeen schijnen wij steeds meer en meer (welligt ten gevolge onzer „Klassieke” beschaving?) het denkbeeld der heidensche wereld van „vrijheid” te zullen naderen, welke daaronder de grootste onderdrukking en vernedering van al

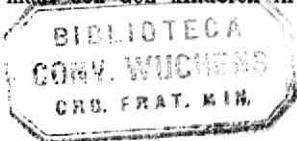
diegenen verstaat, welke juist niet de *magt* in handen hebben.

Vrij onderzoek beteekent in het liberalistisch koeterwaalsch enkel *dat* onderzoek, hetwelk tot de door het liberalismus verlangde resultaten geleidt; elk ander onderzoek, al moge het nog zoo grondig, onpartijdig en geleerd zijn, valt onder het rubriek „slavernij des geestes.” Al wie niet tot de liberalen behoort, heeft volstrekt geen regt om te onderzoeken en wordt daarom in de eerste plaats geïgnoreerd; wanneer dat echter niet meer toereikende is, door lasterlijke aantijgingen bij de overheden in kwaden naam gebragt, opdat deze ten minste hem niet bevorderen, of zelfs tot professor benoemen, maar hem integendeel de broodmand vrij hoog hangen.

Vrijzinning. — Zie **Liberaal.**

Wereldgeest (*den*) schuiven diegenen, welke toch nog gaarne eenen trap hooger wenschen te staan, dan de platte materialisten, alles in de schoenen, wat hunne „intelligentie” niet in staat is te verklaren of te regtvaardigen.

Zedelijkheid, *de*, moet volgens de liberale ongeloofsbelijdenis de godsdienst vervangen, en maakt dan werkelijk meestal hare tegenstelling (antithesis) uit. Tot hare bevordering dienen romans en vooral ontuchtige feuilletons, wjl deze niet slechts den volwassenen, maar ook den kinderen in han-

den komen, en het geheele resultaat toch hoofdzakelijk van de *vorming der jeugd* afhangt. De verwickelingen (intrigues) worden daarin meestal door overspelige, of ten minste ongeoorloofde minnarijen aangevoerd, terwijl eene echtscheiding of een zelfmoord de gewone ontknooping is.

„Zoo als wij vooruit gezegd, zoo als wij reeds aangeduid hebben.” Met deze phrasen bekrachtigen zekere couranten-correspondenten zelve hun politiek profetenberoep, en stellen niet slechts hunne geloofwaardigheid, maar ook hun vooruitzienden aanleg buiten allen twijfel. Het zou ook als een wonder moeten worden beschouwd, indien de gelegenheid hun daartoe niet meer dan eenmaal ten deel viel; zij berigten toch zoo veel, en zoo veel tegenstrijdigs, dat ook de blindste duif onder zulk een overvloed van zaad wel eenmaal eene erwt moet vinden. En het publiek? — Als de weêrvoorspeller in den almanak ook negen en negentigmaal valsch heeft aangekondigd en de honderdste maal het weder met zijne opgave strookt, dan grijpt het „publiek” met nieuw onverdelgbaar vertrouwen naar den kalender, om — onderzoek naar het weder te doen. Niets zou voor het overige belangrijker en leerrijker zijn — natuurlijk slechts voor dezulken, die in betrekking tot politieke zaken in het algemeen voor eene ondergating vatbaar zijn, a'zoo voor de minderheid

der couranten-lezende menschen — dan wanneer iemand zich de moeite wilde geven de verschillende voorzeggingen en veronderstellingen der meest gelezene liberale dagbladen, op hunne gewone wegen na te gaan, b. v. eene Bloemlezing der uitspraken van een der „meest gelezene” bladen over Amerika, over den Paus, Piemont en Napels, over Keizer NAPOLEON en zijne Franschen, over Hongarije en Oostenrijk, over Pruissen en Duitschland zamen te stellen en in het licht te geven. Door eene doelmatige verdeeling van den arbeid, zou het onbehagelijke van zulk een pensum ten minste dragelijk kunnen worden gemaakt. Men zou eene dergelijke zamenstelling slechts behoeven te doorloopen, om elken niet geheel bevooroordeelde, over de sterke magen dergenen te doen verbaasd staan, welke uit zulk een heksenketel hun dagelijksch voedsel nuttigen, maar nog meer over het blinde onvoorwaardelijke geloof des „verlichten” publieks, dat door *geene* ondervinding kan geschokt worden, zelfs niet door die, welke onlangs aan Noord-Amerika is gemaakt, welks snorkerijen, om zoo te spreken gelijktijdig met het kanongebulder van Bullsrun en Springs-field, in onze dagbladen weergalmden.

